

DEMOKRASİ KÜLTÜRÜ İÇİN YETKİNLİKLER

Kültürel çeşitlilik taşıyan
demokratik toplumlarda eşit
bireyler olarak birlikte yaşama

İyi Yönetişim Ortaklığı

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

DEMOKRASİ KÜLTÜRÜ İÇİN YETKİNLİKLER

Kültürel çeşitlilik taşıyan
demokratik toplumlarda eşit
bireyler olarak birlikte yaşama

Bu çalışmada belirtilen görüşlerin sorumluluğu yazarlara ait olup Avrupa Konseyinin görüşlerini yansıtmayabilir.

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü İletişim Müdürlüğünün yazılı izni olmaksızın, fotokopi, kayıt veya herhangi bir bilgi saklama veya bilgi erişim sistemi dâhil olmak üzere, elektronik veya mekanik herhangi bir biçimde ve her hangi bir vasıta ile tercüme edilemez, çoğaltılamaz veya iletilemez

(F-67075 Strasbourg Cedex veya publishing@coe.int).

Kapak fotoğrafı: © Shutterstock

Kapak tasarımı: Dokümantasyon ve Yayın Yapım Bölümü (SPDP), Avrupa Konseyi

Sayfa düzeni: Dokümantasyon ve Yayın Yapım Bölümü (SPDP), Avrupa Konseyi

Avrupa Konseyi Yayınları
F-67075 Strasbourg Cedex
<http://book.coe.int>

ISBN 978-92-871-8237-1
© Council of Europe, Mart 2016
Avrupa Konseyinde basılmıştır

Bu yayın hakkında bilgiler

Bu yayın 2014-2017 yılları arasında dört aşamada yürütölmekte olan bir Avrupa Konseyi projesinin ürünüdür. İlk aşama vatandaşların demokrasi kültürüne etkili bir biçimde katılması için gerekli yetkinliklerin kavramsal bir modelinin oluşturulmasına ayrılmıştır. Bu yayında, söz konusu model ve modelin oluşturulmasında kullanılan yöntemler anlatılmaktadır. Yayın, modelin altında yatan varsayımları ve teknik ayrıntılarını anlamak isteyen okuyuculara yöneliktir.

Projenin ikinci aşamasında tanımlayıcılar (yani bir insanın modelde belirlenen çeşitli yetkinlikleri kavraması halinde neleri yapabileceğinin ifade edilmesi veya tanımlanması) oluşturulacak, üçüncü aşamasında tanımlayıcıları belirli beceri düzeylerine göre sıralamanın mümkün olup olmadığı tespit edilecek, dördüncü aşamada ise konuyla ilgili destekleyici belgeler geliştirilecektir. Söz konusu belgeler eğitim uygulayıcılarına ve politika belirleyicilere yönelik olacak ve mevcut yetkinlik modelinin daha az teknik nitelikte bir tarifini sunacaktır. Belgelerde aynı zamanda modelin ve tanımlayıcıların öğretim programlarının tasarımına, pedagojik tasarıma ve yeni değerlendirme biçimlerinin (gerek kendini değerlendirme gerekse başkaları tarafından değerlendirilmede kullanılmak üzere) oluşturulmasına nasıl yardımcı olacağı açıklanacaktır.

Projede üretilecek tüm materyaller, nihayetinde demokrasi kültürü için yetkinlikler konusunda bir Avrupa Konseyi referans çerçevesi içinde bir araya getirilecektir.

Proje web sitesinde projeye ilgili daha ayrıntılı bilgi sunulmaktadır:
www.coe.int/competences

İçindekiler

BU YAYIN HAKKINDA BİLGİLER	3
ÖNSÖZ	7
YÖNETİCİ ÖZETİ	9
1. GİRİŞ	15
2. ARKA PLANDAKİ VARSAYIM: YETKİNLİKLER GEREKLİ, ANCAK YETERLİ DEĞİLDİRLER	17
3. GERİ PLANDAKİ BİR BAŞKA VARSAYIM: BÜTÜN KÜLTÜRLER KENDİ İÇİNDE HETEROJEN, ÇEKİŞMELİ, DİNAMİK VE SÜREKLİ EVRİM HALİNDEDİR	19
4. MEVCUT MODELDE KULLANILAN YETKİNLİK KAVRAMI	23
5. MEVCUT MODELE DÂHİL EDİLEN YETKİNLİKLERİ BELİRLEMEDE KULLANILAN ÇALIŞMA YÖNTEMİ	27
5.1. Mevcut yetkinlik şemalarının incelenmesi	27
5.2. Mevcut yetkinlik şemalarının ayrıştırılması	28
5.3. Modele dâhil edilecek yetkinliklerin tespit edilmesi	29
6. MODEL	33
6.1. Değerler	34
6.2. Tutumlar	36
6.3. Beceriler	41
6.4. Bilgi ve eleştirel anlayış	48
7. SONUÇ	53
EK A	
PROJEDE DEĞERLENDİRİLEN YETKİNLİK ŞEMALARININ KAYNAKLARI	55
EK B	
101 YETKİNLİK ŞEMASINDA TESPİT EDİLEN 55 MUHTEMEL YETKİNLİK	63
EK C	
EK A'DA YER ALAN REFERANS MALZEMESİNE İLAVE OKUMA MATERYALİ ÖNERİLERİ	65
EK D	
YAZARLAR VE KATKI SAĞLAYANLAR	69

Önsöz

Avrupa Konseyi uzun süredir demokratik vatandaşlık eğitimi ve kültürler arası diyalog alanında aktif bir biçimde çalışmaktadır. Avrupa Kültürel Hakların Korunması Sözleşmemiz 1954'te yürürlüğe girmiştir. Savaşın kötü hatıraları henüz Avrupa kıtasını terk etmemişken ve yeni bölünmeler kök salmaya başlamışken, Avrupa'nın ulus devletleri bu Sözleşme vasıtasıyla birlik sağlama adına yabancı diller, tarih ve uygarlıkla ilgili çalışmaları teşvik etmeyi: "ortak miras[ımız] olan idealleri ve ilkeleri korumayı ve gerçekleştirmeyi" kararlaştırmışlardır.

O tarihten beri de, Avrupa Konseyi, Avrupa'da ortaya çıkan pek çok çatışmada, eğitim yoluyla yeniden güven ve karşılıklı anlayışı sağlamada öncü bir rol üstenebilmiştir. Eğitim vasıtasıyla, pek çok yeni üye ülkenin demokrasiye geçişlerinde de yardımcı da olabilmıştır. Demokrasi kuşkusuz kurumlar ve yasalar üzerinde inşa edilmiştir, ancak vatandaşlarının eylem ve davranışlarıyla yaşatılır. O nedenle de, demokrasi kültürünün öğretilmesi ve de beslenmesi gerekir.

Günümüz Avrupa'sında ülkeler, Kurumumuzun okullara sağladığı desteği arttırmasını gerekli kılan yeni güçlüklerle karşı karşıyadırlar. Artan göç, artan kültürel çeşitlilik, bilişim teknolojisindeki büyük gelişme ve küreselleşme, insanların kimlikleri üzerinde çok derin izler bırakmaktadır. Toplumlarımızda eskiye nazaran çok daha fazla, farklı inançlara, geçmişlere ve dünya görüşlerine sahip insan yan yana yaşamaktadır. Avrupa toplumlarındaki bu zenginleşme sevinilecek bir olgu olmakla birlikte, aynı zamanda, çevresinde bir araya gelebileceğimiz bir dizi ortak değeri nasıl koruyacağımız konusunda da dikkatle düşünmemizi gerekli kılmaktadır. Birbirine çatışan dünya görüşlerini nasıl uzlaştıracamız? Kabul edebileceğimiz ve kabul edemeyeceğimiz tutum ve davranışlar nelerdir?

Bu tür ikilemlere çözüm bulmak kolay değildir. Ancak bu sorunlara yanıt bulmaktan kaçınmanın tehlikesi, son zamanlarda yabancı terörist savaşçılardaki artışla iyice belirgin hale gelmiştir: beyin yıkama sonucunda demokratik yaşama sırt çeviren ve kendi vatandaşlarına savaş açan genç, radikalleşmiş Avrupalılar. Bu tür aşırı uçta bir düşünce tarzı ancak genç zihinlere kültürel çeşitlilikten korkmak yerine, bu çeşitliliği anlamanın öğretilmediği ve gençlerin kendi kendilerine eleştirel bir biçimde düşünmeye çabaladıkları durumlarda kök salar.

Bu nedenle Avrupa Konseyi, Avrupa kıtasının eğitimcilerini bir dizi çığır açıcı yetkinlikle donatmaktadır. Bu yetkinlikler eğitimcilerle, çeşitli kültürleri içeren toplumlarda, demokratik vatandaşlar olarak birlikte nasıl yaşayabileceklerini öğrencilerine öğretmelerinde yardımcı olacaktır. Milletlerimiz giderek daha karma toplumlar haline geldikçe, bu tür bilgi ve beceriler de daha büyük önem kazanacaktır. Burada amaç, öğrencilere ne düşüneceklerini değil, nasıl düşüneceklerini öğretmektir. Herkesin kendileriyle aynı düşüncelere sahip olmadığı, ancak her birimizin, kültürlerin bir arada var olmalarına imkân sağlayan demokratik ilkeleri savunma sorumluluğunu taşıdığı bir dünyada yol alıp ilerleyebilmeleri için bunu öğrenmeleri gerekecektir.

Söz konusu yetkinlikler üye ülkelerin bu yetkinlikleri kendi ihtiyaçlarına ve kendi toplumlarına özgü kültürel çizgilere uyarlamalarını mümkün kılacak şekilde tasarlanmıştır. Bu çerçevede sayesinde öğrenciler diğer bireylerle ilişkilerindeki hak ve sorumluluklarını yavaş yavaş anlamaya başlarken, öğretmenler onlara hoşgörü ve saygıya ilişkin değerleri aşılayabilecektir. Biz demokrasi için eğitime devam edeceğiz. Bunu yaparken üye ülkelere bu yetkinlik çerçevesini uygulamaları konusunda önerilerde bulunacak ve bunu uygulamada gerçekleştirecek olanların eğitilmesine yardımcı olacağız. Bütün üye ülkelerin bu iddialı ve zamanında yapılan girişime tam destek vereceklerini ümit ediyorum.

Thorbjørn Jagland

Avrupa Konseyi

Genel Sekreteri

Yönetici Özeti

Bu dokümanda kültürel çeşitlilik taşıyan demokratik toplumlarda demokrasi kültürüne etkin biçimde katılmak ve başkalarıyla barış içinde birlikte yaşamak için öğrenciler tarafından kazanılması gereken yetkinliklerin kavramsal bir modeli tarif edilmektedir. Modelin eğitimle ilgili karar ve planların bilgiye daha fazla dayandırılması için kullanılması ve böylece öğrencileri yetkinlik sahibi demokrat yurttaşlar olarak hayata hazırlamada eğitim sistemlerinden yararlanılmasına yardımcı olması amaçlanmıştır.

Bu doküman 7 bölüme ayrılmıştır.

1. Bölümde yetkinlik modelinin eğitsel amacı özetlenmektedir. Bu bölümde ayrıca mevcut bağlamda neden “demokrasi” yerine “demokrasi kültürü” ifadesinin kullanıldığı da açıklanmıştır: bunun nedeni her ne kadar demokratik kurum ve yasalar olmadan demokrasi var olamazsa da bu kurum ve yasaların bir demokrasi kültüründe yani demokratik değer, tutum ve uygulamalarda kök salmadıkça iş göremeyecek olmalarıdır. 1. Bölümde ayrıca kültürel çeşitlilik taşıyan toplumlarda demokrasi kültürü ile kültürler arası diyalog arasındaki karşılıklı bağımlılık da açıklanmaktadır: bu tür toplumlarda demokratik müzakere, tartışma ve fikir üretimine tüm yurttaşların dahil edilmesini sağlamak için kültürler arası diyalog hayati önem taşımaktadır.

2. ve 3. Bölümlerde modelin geri planında yer alan bazı varsayımlar tarif edilmektedir. Yurttaşların demokrasi kültürüne etkin biçimde katılmak için bir dizi yetkinlik kazanmaları gerekirse de demokratik katılım uygun kurumsal yapıların mevcudiyetini de gerektirdiğinden söz konusu yetkinliklerin böyle bir katılım için kâfi gelmeyeceği şeklindeki varsayım 2. Bölümde tarif edilmiştir. Başka bir deyişle demokrasi kültürünü idame ettirmek için hem yetkinliklere hem de demokratik kurumlara ihtiyaç vardır. Buna ek olarak toplumdaki bütün yurttaşların demokratik katılıma dahil edilmesi sosyal eşitsizlikler ve yapısal dezavantajlarla başa çıkmak için önlemler alınmasını gerektirir. Bu önlemler yoksa dezavantajlı grupların mensupları demokratik yetkinlik seviyeleri ne olursa olsun demokratik süreçten dışlanacaklardır.

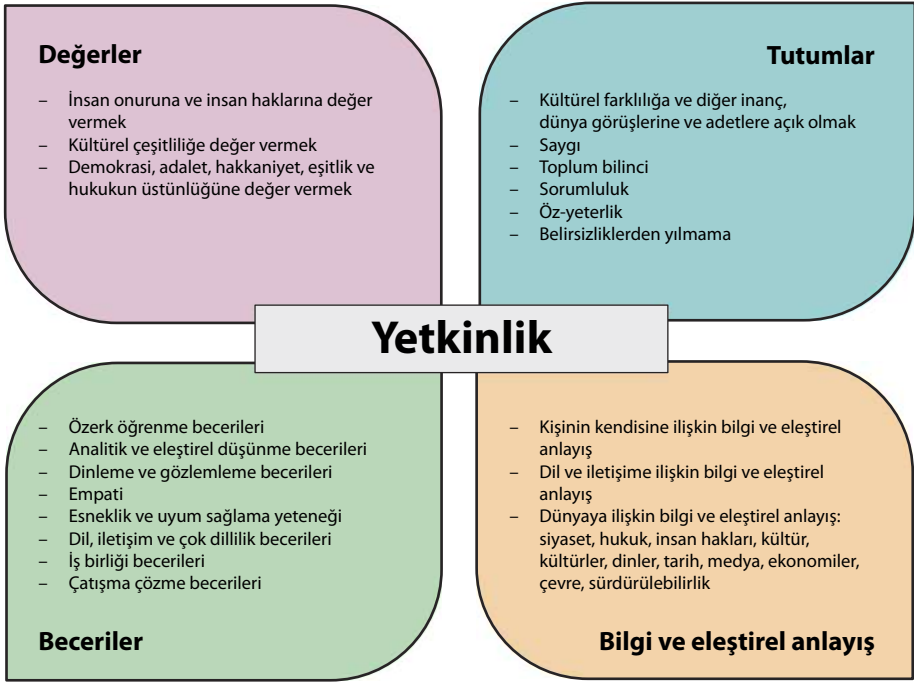
3. Bölümde yetkinlik modelinde varsayılan “kültür” kavramı tarif edilmektedir. Bütün kültürler içsel olarak heterojen, çekişmeli, dinamik ve sürekli evrim halindedir; ve bütün insanlar karmaşık şekillerde birbiriyle etkileşen birden fazla kültürün içinde yaşar. “Kültürler arası” kavramı da bu bölümde incelenmiştir. Kültürler arası durumların bir bireyin bir başka kişi veya zümreyi kendisinden farklı algıladığı zaman ortaya çıktığı önerilmiştir. Dolayısıyla kültürler arası diyalog kendilerini ötekinkinden farklı kültürel bağlara sahip olarak algılayan kişi veya zümrelerin arasındaki diyalog şeklinde tanımlanmıştır. Kültürel çeşitlilik arzeden toplumlarda hoşgörüyü ve sosyal bütünlüğü geliştirmek için kültürler arası diyalog son derece önemliyse de bazı koşullarda bu diyalogun aşırı derecede çaba gerektirdiği ve zor olduğu kaydedilmiştir.

4. Bölümde modelde kullanılan “yetkinlik” kavramı daha geniş biçimde ele alınmaktadır. Demokratik ve kültürler arası yetkinlik demokratik ve kültürler arası durumların ortaya çıkardığı talep, güçlük ve fırsatlara uygun ve etkin biçimde tepki göstermek için ihtiyaç duyulan değer, tutum, beceri, bilgi ve/veya anlayışları seferber etme ve uygulama kabiliyeti olarak tanımlanmıştır. Yetkinlik, bir bireyin psikolojik imkân ve kabiliyetlerini kümeler halinde etkin ve uyarlanabilir bir şekilde uygulamaya koyarak ortaya çıkan yeni koşullara tepki gösterdiği dinamik bir süreç olarak ele alınmıştır.

4. Bölümde ayrıca bu dokümanda “yetkinlik” (tekil) teriminin bu genel ve bütünsel kullanımına ek olarak “yetkinlikler” (çoğul) teriminin yetkin davranışın oluşmasında seferber edilen ve uygulanan belli bireysel imkân ve kabiliyetlere (belli değer, tutum, beceri, bilgi ve anlayışlar) atıfta bulunmak için nasıl kullanıldığı tarif edilmektedir. Başka bir ifadeyle, söz konusu durumda yeterliliği oluşturan şey yetkinliklerin seçilmesi, faaliyete geçirilmesi ve organize edilmesi ve bu yetkinliklerin eşgüdümlü, etkin ve uyarlanabilir bir biçimde somut durumlara tatbik edilmesidir.

5. Bölümde mevcut modele dâhil edilen yetkinliklerin nasıl bir çalışma yöntemiyle belirlendiği tarif edilmektedir. Modelin kayda değer özelliklerinden biri sıfırdan tasarlanmış bir model olmamasıdır. Aksine, bu model demokratik yetkinlik ve kültürler arası yeterliliğin mevcut kavramsal düzenlerinin sistematik bir analizine dayanmaktadır. Bir tarama yapılarak bu tür 101 adet şema belirlenmiştir. Bu 101 şema ayrıştırılarak içerdikleri bütün münferit yetkinlikler belirlenmiş ve ardından bu yetkinlikler eşlenik setler halinde gruplanmıştır. Bu işlemler sonucunda modele dâhil edilebilecek 55 adet olası yetkinlik belirlenmiştir. Bu yetkinlikler listesinin daha başa çıkılabilir ve pratik bir uzunluğa indirgenmesine yardımcı olmak için bir dizi ilkesel kriter ve pragmatik mülahaza kullanılarak modele dâhil edilmesi gereken kilit yetkinlikler belirlenmiştir. Bu kriter ve mülahazaların tatbik edilmesiyle 3 adet değerler seti, 6 adet tutum, 8 adet beceri ve 3 adet bilgi ve eleştirel anlayış kümesi olmak üzere modele dahil edilecek 20 yetkinlik belirlenmiştir. Modelin inşasında bu yetkinlikler kullanılmıştır. Hemen ardından modeli tarif eden bir taslak doküman hazırlanmış ve bu doküman aralarında akademik çevreden uzmanların, eğitim alanında fiilen çalışan kişilerin ve politika belirleyicilerin yer aldığı uluslararası bir istişare faaliyetinde paylaşılmıştır. İstışareden gelen cevaplarda model hararetle desteklenmiş, aynı zamanda faydalı geri bildirimler de sağlanmıştır. Bu geri bildirimlerden yararlanılarak modelin ayrıntılarında son ufak değişiklikler yapılmış ve bu doküman kaleme alınmıştır.

Modelde yer alan 20 yetkinlik:

6. Bölümde bireyin bir demokrasi kültürüne etkin ve uygun biçimde katılmasını sağlayan bütün değer, tutum, beceri, bilgi ve eleştirel anlayışlar sıralanıp tarif edilerek sonuçta ortaya çıkan modelin eksiksiz bir tanımı yapılmıştır. Model yukarıdaki Şekil 1’de şematik olarak özetlenmiş olup 20 adet yetkinliğin tam listesi her yetkinliğin özet tanımıyla birlikte aşağıdaki kutuda verilmiştir.

Son bölüm olan 7. Bölümde mevcut modele ilişkin iki ümit verici olasılık dile getirilmektedir: bunlardan biri modelin eğitsel karar ve planlamada yararlı olması; diğeri ise modelin gençlerin demokratik kurumlar ve insan haklarına saygı ile oluşan çerçevede hayatta kendi hedeflerini seçebilen ve onların peşinden gidebilen özerk sosyal özneler olarak güçlendirilmesine yardımcı olmasıdır.

Ek A’da projede taramaya tabi tutulan 101 yetkinlik şemasının kaynaklarının listesi yer almaktadır. Ek B’de bu 101 şema içinden belirlenen 55 olası yetkinliğin listesi verilmektedir. Ek C’de ise EK A’da sıralanan başvuru kaynaklarına ilaveten bazı okuma önerileri sunulmaktadır.

Bireyin bir demokrasi kültürüne etkin ve uygun biçimde katılmasını sağlayan yetkinliklerin özet listesi

Değerler

İnsan onuruna ve insan haklarına değer vermek

Bu değer her insanın eşit değer, onur ve saygı görme hakkına, diğerleriyle aynı insan haklarına ve temel özgürlüklere sahip olduğu ve buna göre muamele görmesi gerektiği yönündeki genel kaniya dayanmaktadır.

Kültürel çeşitliliğe değer vermek

Bu değer başka kültürlerle bağı olmanın, kültürel değişkenlik ve çeşitliliğin; ve bakış açısı, görüş ve uygulamalardaki çoğulculuğun olumlu bir yaklaşımla ele alınması, takdirle karşılanması ve baş tacı edilmesi gerektiği yönündeki genel kaniya dayanmaktadır.

Demokrasi, adalet, hakkaniyet, eşitlik ve hukukun üstünlüğüne değer vermek

Bu değerler seti toplumların işleyiş ve yönetimlerinin adalet, hakkaniyet, eşitlik ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin gözetildiği demokratik süreçler üzerinden yürütülmesi gerektiği yönündeki genel kaniya dayanmaktadır.

Tutumlar

Kültürel farklılığa ve diğer inançlara, dünya görüşlerine ve adetlere açık olmak

Açıklık bireyin kendisinininkilerden farklı kültürel aidiyetlere sahip olarak algıladığı kişilere veya kendisinininkilerden farklı dünya görüşlerine veya uygulamalara karşı takındığı tutumdur. Yeryüzündeki diğer kişi ve dünya görüşlerine karşı duyarlılık, merak ve onlarla ilişkiye girmeye istekli olmayı içerir.

Saygı

Saygı tabiatı icabı önem veya değer taşıdığına hükmedilen birisine veya birşeye olumlu bir gözle bakış ve değer atfedıştır. Bireyin kendisinininkilerden farklı kültürel aidiyetlere veya farklı inanç, fikir veya uygulamalara sahip olarak algıladığı kişilere saygı göstermesi etkin bir kültürler arası diyalog ve demokrasi kültürü için hayati önem taşır.

Toplum bilinci

Toplum bilinci kişinin mensup olduğu ve aile veya dost çevresinden daha geniş bir topluluk ya da sosyal gruba yönelik bir tutumdur. O topluluğa ait olma duygusunu, o topluluktaki diğer insanların farkında olmayı, kişinin kendi davranışlarının bu insanlar üzerindeki etkilerinin bilincinde olmasını, grubun diğer üyeleriyle dayanışmayı, ve topluluğun bir üyesi olarak topluluk için yapması gereken görevleri yerine getirme yükümlülüğünü hissetmeyi içerir.

Sorumluluk

Sorumluluk kişinin kendi davranışlarına yönelik bir tutumdur. Kişinin yaptıkları hakkında düşünmesini, ahlâki açıdan uygun biçimde davranma niyeti oluşturmamasını, bu davranışları vazife duygusuyla yerine getirmesini ve bu davranışlarının sonuçları için hesap vermeye hazır olmasını içerir.

Öz-yeterlik

Öz-yeterlik kişinin kendisine yönelik bir tutumdur. Kişinin belli hedeflere ulaşması için yapması gereken eylemleri yerine getirme kabiliyetine ilişkin olumlu bir inancı; ve kişinin karşısındaki meseleleri anlayabileceğine, görevleri yerine getirmek için uygun yöntemleri seçebileceğine, engelleri başarıyla aşabileceğine, ve dünyada bir fark yaratabileceğine duyduğu güveni içerir.

Belirsizliklerden yılmama

Belirsizliklerden yılmama kesinlik taşımayan ve birbiriyle çelişen farklı yorumlara açık olan durumlar karşısında sergilenen bir tutumdur. Bu tür durumları olumlu bir yaklaşımla değerlendirmeyi ve bunları yapıcı bir şekilde ele almayı içerir.

Beceriler

Özerk öğrenme becerileri

Özerk öğrenme becerileri kişinin kendi öğrenme işlevlerini kendi ihtiyaçlarına göre, kendisi yöneterek ve başkaları tarafından ikaz edilmeden yürütmesi, düzenlemesi ve değerlendirmesi için gerekli olan becerilerdir.

Analitik ve eleştirel düşünme becerileri

Analitik ve eleştirel düşünme becerileri her türlü malzemeyi (örneğin metinler, savlar, yorumlar, meseleler, olaylar, deneyimler, vb.) sistematik ve mantıklı bir şekilde analiz etmek, değerlendirmek ve haklarında bir yargıya varmak için gerekli olan becerilerdir.

Dinleme ve gözlemlenme becerileri

Dinleme ve gözlemlenme becerileri ne söylendiğini ve nasıl söylendiğini fark etmek ve anlamak ve başkalarının sözel olmayan davranışlarını fark etmek ve anlamak için gerekli olan becerilerdir.

Empati

Empati başkalarının düşünce, inanç ve duygularını anlamak, bunları kendimizinkilerin yerine koyabilmek ve dünyayı başkalarının bakış açısından görmek için gerekli olan becerilerdir.

Esneklik ve uyum sağlama yeteneği

Esneklik ve uyum sağlama yeteneği kişinin düşünce, duygu ve davranışlarını yeni bağlam ve durumlara etkin ve uygun biçimde tepki vermesini sağlayacak şekilde ayarlaması için gerekli olan becerilerdir.

Dil, iletişim ve çok dillilik becerileri

Dil, iletişim ve çok dillilik becerileri kişinin kendisiyle aynı veya farklı dilde konuşan kişilerle etkin ve uygun biçimde iletişim kurması ve farklı dillerde konuşan insanlar arasında aracılık yapması için gerekli olan becerilerdir.

İş birliği becerileri

İş birliği becerileri ortaklaşa yürütölen faaliyet, görev ve girişimlere başkalarıyla birlikte başarılı biçimde katılmak ve grubun hedeflerine ulaşması için başkalarını da işbirliğinde bulunmaya teşvik etmek için gerekli olan becerilerdir.

Çatışma çözme becerileri

Çatışma çözme becerileri anlaşamayan tarafları tüm taraflarca kabul edilebilir optimal çözümlere yönlendirmek suretiyle uyuşmazlıkları barışçıl bir biçimde ele almak, yönetmek ve çözümlmek için gerekli olan becerilerdir.

Bilgi ve eleştirel anlayış

Kişinin kendisine ilişkin bilgi ve eleştirel anlayış

Bu, kişinin kendi düşünceleri, inançları, duyguları, motivasyonları, kültürel aidiyetleri ve dünya görüşüne dair bilgi ve eleştirel anlayışı içerir.

Dil ve iletişime ilişkin bilgi ve eleştirel anlayış

Bu, kişinin konuştuğu dil(ler)deki, sosyal açıdan kabul gören, sözel ve sözel olmayan iletişimsel yerleşik yöntemler; farklı iletişim tarzlarının başkaları üzerindeki etkileri ve her dilin kültürel açıdan paylaşılan anlamları nasıl kendine özgü bir biçimde ifade ettiğine dair bilgi ve eleştirel anlayışı içerir.

Dünyaya ilişkin bilgi ve eleştirel anlayış

Bu, siyaset, hukuk, insan hakları, kültür, din, tarih, medya, ekonomi, çevre ve sürdürülebilirlik gibi çeşitli alanlarda geniş ve karmaşık bir bilgi birikimi ve eleştirel anlayışı içerir.

1. Giriş

Bu belgede vatandaşların demokrasi kültürüne etkili bir biçimde katılımını mümkün kılan yetkinliklerin kavramsal bir modeli önerilmektedir. Modelin amacı, etkili katılımcı vatandaşlar olmak ve çeşitli kültürlerin yer aldığı demokratik toplumlarda eşit bireyler olarak barış içinde yaşamak için öğrenciler tarafından edinilmesi gereken yetkinlikleri tarif etmektir. Burada gaye, belgede ana hatları verilen modelin eğitim alanında karar verme ve planlama süreçlerine veri sağlamak ve öğrencilerin yetkin demokratik vatandaşlar olarak hayata hazırlanması için eğitim sistemlerinden yararlanılmasına yardımcı olmaktır¹.

Mevcut bağlamda “Demokrasi” yerine “demokrasi kültürü” terimi şu gerçeği vurgulama amacıyla kullanılmaktadır: demokrasi nasıl demokratik kurumlar ve demokratik yasalar olmaksızın var olamazsa, söz konusu kurumlar ve yasalar da bir demokrasi kültürünü, yani demokratik değerleri, tutumları ve uygulamaları temel almadıkça, uygulamada işlerlik kazanamazlar. Bu değer, tutum ve uygulamalara, diğer hususların yanı sıra, hukukun üstünlüğüne ve insan haklarına bağlılık, kamusal alana bağlılık, çatışmaların barışçıl bir biçimde çözüme kavuşturulmasının gerekliliğine olan inanç, kültür çeşitliliğinin kabulü ve buna duyulan saygı, görüşlerini açıklamaya ve diğer insanların görüşlerini duymaya yönelik isteklilik, diğer, çoğunluğun aldığı kararlara bağlılık, azınlıkların ve azınlık haklarının korunması konusunda kararlılık ve kültürel farklılıklar arasında diyalog kurmaya isteklilik de dâhildir.

Bu belgede tarif edilen modelde, kültürler arası diyalog, kültürel bakımdan çeşitlilik içeren toplumlarda demokratik süreçler açısından en önemli unsur olarak kabul edilmektedir. Demokrasinin temel ilkelerinden biri, siyasi kararlardan etkilenen insanların, söz konusu kararlar alınırken görüşlerini ifade edebilmeleri ve karar vericilerin de bu görüşleri dikkate almalarıdır. Kültürler arası diyalog, vatandaşların görüşlerini, özlemlerini, kaygılarını ve ihtiyaçlarını kendilerinden farklı kültürel bağlılıkları olanlara ifade edebilecekleri en önemli vasıta. Bu da, çeşitli kültürlerden oluşan toplumlarda müzakerelerin yapılabilmesi ve tüm vatandaşların eşit bir platformda siyasi karar verme sürecine katılımının sağlanabilmesi açısından demokratik tartışmanın hayati bir öneme sahip olduğu anlamına gelmektedir. Aynı şekilde demokratik tutumlar da kültürler arası diyalog açısından çok önemlidir çünkü ancak bireyler birbirlerini demokratik eşitler olarak gördüklerinde aralarında gerçek anlamda saygılı bir iletişim ve diyalog gerçekleşebilir. Kültürel çeşitliliğe sahip toplumlarda demokrasi kültürüyle kültürler arası diyalog doğal olarak birbirlerine bağımlıdır.

1. Bu belgede “vatandaş” terimiyle, demokratik karar verme süreçlerinden etkilenen ve demokratik süreçlerle ve kurumlarla etkileşime girebilen tüm bireyler kastedilmektedir (yani sadece belirli bir ülkenin yasal vatandaşlığına ve pasaportuna sahip olanlar değil).

Avrupa Konseyinin kültürler arası diyalogla ilgili (2008)² Beyaz Kitabında değinildiği gibi, vatandaşların demokrasi kültürüne etkili bir biçimde katılmaları için edinmeleri gereken yetkinlikler kendiliğinden edinilmez, bu yetkinliklerin öğrenilmesi ve uygulanması gerekir. Bu açıdan, eğitimin oynayacağı çok önemli bir rol vardır. Eğitimin pek çok amacı vardır, bunlar arasında bireyleri emek piyasasına hazırlamak, kişisel gelişimi desteklemek ve topluma geniş bir çağdaş bilgi tabanı sunmak yer alır. Ancak bunlara ilaveten, eğitimin bireyleri yaşam için aktif demokratik vatandaşlar olarak hazırlamada da çok önemli bir rolü vardır ve öğrencileri demokratik süreçlere ve kültürler arası diyaloga etkili bir biçimde katılmak için ihtiyaç duydukları yetkinlikleri edinme konusunda desteklemek ve onlara rehberlik etmek açısından da eğitim eşsiz bir yere sahiptir.

İnsanları bu tür yetkinliklerle donatan bir eğitim sistemi onları güçlendirir ve demokratik süreçlere, kültürler arası diyaloga ve daha genelinde, topluma aktif bir biçimde katılmaları için onlara gerekli yetenekleri sunar. Eğitim onlara aynı zamanda, hayatta kendi hedeflerini belirleme ve bu hedefleri kovalama yeteneğine sahip özerk ve bağımsız sosyal birimler olarak işlev görme yeteneğini de sunar. İşte bu mevcut yetkinlik modeli, eğitimin tüm öğrencileri güçlendirme hedefine yönelik olarak planlanmasına yardımcı olmak üzere geliştirilmiştir.³

-
- 2 Avrupa Konseyi (2008). Kültürler arası Diyalog: "Eşit bireyler olarak onurlu bir biçimde birlikte yaşamak" konulu Beyaz Kitap. Strasbourg: Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi. www.coe.int/t/dg4/intercultural/source/white%20paper_final_revised_en.pdf, adresinde bulunabilir, 17 Şubat 2016'da erişim sağlanmıştır
 3. Unutulmamalıdır ki, elinizdeki bu mevcut çerçeve, sadece ana akım eğitimde yer alan öğrenciler için değil, aynı zamanda özel eğitim ihtiyaçları olanlar için de kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Özel eğitim ihtiyaçları olan öğrenciler de (fiziksel, öğrenmeyle ilgili, duygusal, davranışsal veya duyularla ilgili engellilikleri veya bozuklukları olan ve ana akım eğitim içinde yer alan veya yer almayanlar) eğitim hakkı dâhil olmak üzere, diğer tüm öğrencilerin sahip olduğu insan hak ve özgürlüklerine sahiptirler. Bu kavramsal çerçevenin bu tür öğrenciler için kullanılması, söz konusu öğrencilerin demokratik süreçlere ve kültürler arası diyaloga potansiyellerinin en üst seviyesinde katılmalarını mümkün kılacak şekilde güçlendirilmeleri açısından hayati önem taşımaktadır.

2. Arka plandaki varsayım: yetkinlikler gerekli, ancak yeterli değildirler

Modeli açıklamadan önce, mevcut yaklaşımın dayandığı geri plandaki iki varsayıma açıklık getirmek önemlidir. Bunlardan birincisi, her ne kadar vatandaşların demokratik süreçlere etkili bir biçimde katılmaları için bir dizi yetkinlik edinmeleri gerekirse de, söz konusu katılımın gerçekleşmesi için sadece bu yetkinliklerin yeterli olmadığıdır. Bu, aşağıdaki nedenlerden kaynaklanmaktadır.

Öncelikle, bir demokrasi kültürünün, yetkin vatandaşların yanı sıra, vatandaşların bu yetkinlikleri kullanmalarını destekleyecek uygun siyasi ve yasal yapılara da ihtiyacı vardır. Bunun nedeni, kurumsal yapıların ve usullerin ve bunların vatandaşlara sunulduğu veya onlardan esirgediği aktif etkileşim fırsatlarının, vatandaşların demokratik ve kültürler arası girişimlerinde önemli etkinleştiriciler veya engelleyiciler olarak rol oynayabilmesidir. Basit bir örnek vermek gerekirse, eğer bir ülke, ülkedeki birinci kuşak göçmenleri, onları vatandaşlığa kabul edinceye kadar genel seçimlerde oy kullanmaktan men ederse, o zaman, bir ilk kuşak göçmen ne kadar demokratik yetkinliklere sahip olursa olsun, vatandaşlık hakkı alamadan genel seçimlerde o yetkinliğini kullanamayacaktır. Daha karmaşık bir örnek verecek olursak, vatandaşların görüşlerini politikacılara ve politika üretenlere iletebilecekleri kurumsal danışma kanalları yoksa veya çok az sayıdaysa, vatandaşların demokratik faaliyetlerde bulunma ve demokratik katılım fırsatları sınırlı ölçüde olacaktır. Böyle bir durumda vatandaşların seslerini duyurmak için alternatif demokratik eylem biçimlerini araştırmaları gerekecektir. Üçüncü bir örnek: kültürler arası diyalogu destekleyecek kurumsal düzenlemeler mevcut değilse, vatandaşların bu tür bir diyaloga girme olasılığı daha da az olacaktır. Ancak, hükümetlerin diyalog için çok sayıda yer ve mekân sağlamak üzere aktif adımlar atması, (örneğin kültür merkezleri, sosyal faaliyet merkezleri, gençlik kulüpleri, eğitim merkezleri diğer eğlence tesisleri veya sanal alanlar) ve bu alan ve mekânların kültürler arası faaliyetler için kullanılmasını desteklemesi ve yaygınlaştırması halinde, vatandaşların kültürlerarası diyaloga katılma olasılığı artacaktır. Diğer bir deyişle, nasıl organize edildiklerine bağlı olmak üzere, kurumsal düzenlemeler vatandaşların demokratik ve kültürler arası yetkinliklerini kullanma yollarını mümkün kılabilir, kanalize edebilir, sınırlayabilir veya baskılayabilir. Yetkinliklerin kullanılması sadece bunların edinilmiş olmasına bağlı bir husus değildir. Yani, demokratik kurumlar nasıl (beraberinde bir demokrasi kültürü olmadan) kendi kendilerine varlıklarını sürdüremezlerse, bir demokrasi kültürü de (uygun kurumlar mevcut olmadan) kendi kendine varlığını sürdüremez.

Demokratik ve kültürler arası yetkinliklerin edinilmesi bir başka nedenle daha vatandaşların demokratik süreçlere ve kültürler arası diyaloga katılmalarını sağlamaya yetmeyebilir. Sistematik bir biçimde dezavantaj ve ayrımcılık yaratan kalıpların ve toplumlar arasında kaynakların tahsisindeki farklılıkların varlığı pek çok insanın, yetkinlik düzeylerine bakılmaksızın, demokratik süreçlere ve kültürler arası diyaloga diğerleriyle eşit bir temelde katılmasını fiilen engelleyebilir (örneğin bu insanların bilgi kaynaklarına veya demokratik süreçlere ve kültürler arası diyaloga katılım için gerekli olan zamana ya da finansal kaynaklara erişimini sınırlayarak). Bu eşitsizlikler ve dezavantajlar genellikle demokratik ve kültürler arası ortamlarda ve fırsatların kullanımında, ayrıcalıklı konumda olanların baskın olmasına yol açan güç eşitsizlikleri ve kurumsal yanlılıklar nedeniyle daha da artar. Demokratik süreçlerden ve kültürler arası diyalogdan sistematik bir biçimde dışlanma ve marjinalleştirilme, vatandaşların sivil toplum etkinliklerden kopmasına ve yabancılaşmasına yol açabilir. Tüm bu nedenlerle, dezavantajlı grupların gerçek bir eşitlik konumundan yararlanmalarını temin etmek için özel tedbirler alınması gerekir. Diğer bir deyişle, vatandaşları elinizdeki bu mevcut modelde belirtilen yetkinliklerle donatmak yeterli değildir. Aynı zamanda eşitsizlikler ve yapısal dezavantajlarla baş edebilecek tedbirleri almak da gereklidir.

Sonuç olarak, mevcut yaklaşımda bu belgede tanımlanan yetkinliklerin demokratik süreçlere ve kültürler arası diyaloga katılım için gerekli olduğu ancak bu katılımın sağlanması için yeterli olmadığı varsayılmaktadır. Bu belgede her ne kadar yalnızca vatandaşların ihtiyaç duyduğu yetkinliklere odaklanılmaktaysa da uygun kurumsal yapılara ve bunun yanında eşitsizliklerle ve yapısal dezavantajlarla ilgili girişimlere ihtiyaç duyulduğu da unutulmamalıdır.

3. Geri plandaki bir başka varsayım: Bütün kültürler kendi içinde heterojen, çekişmeli, dinamik ve sürekli evrim halindedir

Mevcut yaklaşımın geri planındaki ikinci bir varsayım, bu varsayımda kullanılan 'kültür' kavramıyla ilgilidir. 'Kültür', tanımlanması zor bir terimdir. Bunun genelde nedeni, kültürel grupların daima içlerinde heterojen olmaları ve sıklıkla tartışmalı, zaman içinde değişen ve bireylerce kişiselleştirilmiş çeşitli uygulama ve normları kucaklamalarıdır. Bunun yanı sıra, her hangi bir kültürün üç ana unsuru olduğu söylenebilir: grubun üyelerince kullanılan maddi kaynaklar (yani aletler, besin maddeleri, giysiler), grubun sosyal olarak paylaştığı kaynaklar (yani dil, din, sosyal davranış kuralları) ve grubun bireyelerince kullanılan öznel kaynaklar (yani grup üyelerinin dünya ile ilişkilerinde ve dünyaya anlam verme amacıyla bir referans çerçevesi olarak kullandıkları ortak değerler, tutumlar, inanışlar ve adetler). Bir grubun kültürü tüm bu özelliklerden oluşan bir karışımdır – yani maddi, sosyal ve öznel bir kaynaklar ağından oluşur. Tüm kaynak kümesi, tüm grup arasında dağılmıştır ancak grubun her bir üyesi kendilerine sunulmuş potansiyel toplam kültür kaynakları kümesinin bir alt kümesini alır ve kullanır.

'Kültür'ü böyle tarif etmek, herhangi büyüklükte bir grubun kendi belirgin kültürüne sahip olabileceği anlamına gelmektedir. Bunlara uluslar, etnik gruplar, dini gruplar, şehirler, mahalleler, iş organizasyonları, meslek grupları, cinsel yönelim grupları, engelli grupları, farklı kuşaklara ait gruplar ve aileler de dâhildir. O nedenle de tüm insanlar eşzamanlı olarak pek çok farklı gruba ve bunlarla ilgili kültürlerle aittirler ve kendilerini bunlarla özdeşleştirirler.

Grup üyeliği ile ilişkilendirildiği algılanan kaynaklara, grubun içindeki farklı bireylerin ve alt grupların sıklıkla direnç göstermesi, karşı çıkması veya bunları reddetmesi nedeniyle, kültürel gruplar arasında kayda değer bir değişkenlik mevcuttur. Buna ilaveten, grubun kendi sınırları bile, kimin gruba dâhil olduğu, kimin grubun dışında kaldığına dair algılar, farklı grup üyeleri tarafından sorgulanabilir – kültürel grupların sınırları genellikle net olmayıp, gayet bulanıktır.

İşte kültürlerin bu iç değişkenliği ve çekişmesi kısmen, tüm insanların birden çok gruba ve bu grupların kültürlerine ait olup, farklı kültür zümrelerine katılmalarının bir sonucudur. Buna göre, insanların herhangi bir kültürle ilişki kurma yöntemleri, en azından kısmen, bu insanların eş zamanlı olarak dâhil oldukları diğer kültürlere ait görüş açılarına bağlıdır. Diğer bir deyişle kültürel bağlılıklar birbiriyle öylesine kesişmektedir ki, her bir birey kendine özgü ve benzersiz bir bir kültürel konuma sahiptir. Bunun yanı sıra, insanların belirli bir kültürle ilişkilendirdiği anlamlar ve duygular, o insanların kendi yaşam öyküleri, deneyimleri ve bireysel kişilikleri sonucunda kişiselleştirilir.

Kültürel bağlar, bireylerin bir durumdan diğerine geçiş yaptığı, sosyal ve kültürel kimliklerin öznel öneminde dalgalanmalar meydana geldiği, karşılaşılan özel sosyal bağlama göre farklı bağlılıkların –veya birbiriyle kesişen bağlılık kümelerinin — önem kazandığı bir ortamda, akışkan ve dinamiklidir. Kültürel bağlılıkların öne çıkan özelliklerindeki dalgalanmalar aynı zamanda, insanların değişik durumlarda ve zaman içinde hareketleri esnasında, ilgi, ihtiyaç, gaye ve beklentilerindeki farklılaşmalarla da bağlantılıdır. Dahası bütün gruplar ve bu grupların kültürleri dinamikler ve zaman içinde siyasi, ekonomik ve tarihsel olayların ve gelişmelerin sonucunda ve diğer grupların kültürleriyle etkileşim neticesinde değişirler. Bunlar aynı zamanda kendi üyelerinin, söz konusu grubun anlamları, normları, değerleri ve uygulamalarıyla ilgili çekişmeleri sonucunda da zaman içinde değişirler.

Mevcut modelin geliştirilmesinde kullanılan ve altta yatan söz konusu kültür kavramının, “kültürler arası” kavramı ile de bir bağlantısı vardır. Eğer hepimiz birden çok kültürde yer alırsak, ancak diğer taraftan her birimiz özel bir kültürler zümresine dâhil olursak, o zaman her bir kişiler arası durum, kültürler arası bir durum olma potansiyelini de taşımaktadır. Sıklıkla diğer insanlarla karşı karşıya geldiğimizde, onlara, kendilerini diğer insanlardan ayırt etmemizi sağlayan bir dizi fiziksel, sosyal ve psikolojik özellikleri olan insanlar olarak karşılık veririz. Ancak bazen de onlara, ait oldukları kültürel bağlantıları açısından tepki veririz. Bunu yaptığımızda onları söz konusu bağlantıları paylaştıkları diğer insanlarla aynı gruba koyarız. Referans çerçvemizi bireysel ve kişiler arası ilişkilerden kültürler arası ilişkilere kaydırmamıza neden olan çeşitli faktörler mevcuttur. Bunların arasında, diğer hususların yanı sıra, algılayan bireyin zihnindeki kültürel kategoriyi çıkarımlayan veya anımsatan belirgin kültürel semboller veya adetlerin mevcudiyeti, diğer insanları düşünürken sık sık kültürel kategorilerin kullanılması ve bunun sonucunda bu kategorilerin diğer insanlarla etkileşime girerken hazır olması, bunlara kolaylıkla erişim sağlanması ve kültürel kategorilerin başka bir insanın neden belirli bir biçimde davrandığını anlamaya yardımcı olması sayılabilir.

Yani, bir birey başka bir insanı (veya insan grubunu) kültürel bakımından kendisinden farklı gördüğünde, kültürler arası durumlar ortaya çıkar. Diğer insanlar bireyler olarak görülmek yerine bir sosyal grubun üyeleri olarak algılandıklarında, o zaman bireyin kendisi de çoğu kez sadece bireysel açıdan değil, kültürel bir grubun üyesi olarak sınıflandırılır ve birey kendisini bu sınıflandırmayla tanıtır. Bu şekilde tanımlanan kültürler arası durumlara farklı ülkelerden insanlar, farklı bölgesel, dil, etnik veya inanç gruplarından insanlar, veya yaşam tarzları, toplumsal cinsiyetleri, yaşları veya ait oldukları kuşak, sosyal sınıfları, eğitimleri, meslekleri, dini vecibelerini yerine getirme seviyeleri, cinsel yönelimleri gibi nedenlerle birbirlerinden farklı olan insanlar da dâhil

olabilir. Bu açıdan bakıldığında, kültürler arası diyalog, “birbirlerinden farklı kültürel bağları olduğu algısı içinde olan insanların karşılıklı anlayış ve saygıya dayalı, açık bir görüş alışverişi” olarak tanımlanabilir.

Kültürler arası diyalogun, kültürel farklılıklar olarak algılanan olgular arasında yapıcı ilişkilere zemin sağladığı, hoşgörüsüzlüğü, ön yargıları ve klişeleşmiş algıları azalttığı, demokratik toplumların birlik ve beraberliğini arttırdığı ve çatışmaların çözüme kavuşturulmasına yardımcı olduğuna dair olumlu bilimsel kanıtlar vardır. Bununla birlikte, kültürler arası diyalog zorlu bir süreç olabilir. Bu özellikle de diyaloga katılanların birbirlerini, birbiriyle hasmane ilişkiler (örneğin geçmişteki ve hâlihazırdaki bir silahlı çatışma sonucu) içinde olan kültürlerin temsilcileri olarak algıladığı veya diyaloga katılan kişinin, kendi kültürel grubunun, görüşmekte olduğu şahsın ait olduğunu düşündüğü grubun elinde önemli bir zarara (örneğin açık seçik bir ayrımcılık, maddi istismar veya soykırım gibi) uğradığına inandığı durumlarda ortaya çıkar. Bu şartlar altında kültürler arası süreç son derece güç bir süreç olabilir ve yüksek düzeyde bir kültürler arası yetkinliği ve önemli ölçüde duygusal ve sosyal duyarlılığı, kararlılığı, sebatı ve cesareti gerektirebilir.

Kısacası bu yaklaşımda kültürlerin içsel olarak heterojen, çekişmeli, dinamik ve sürekli evrim halinde olduğu ve kültürler arası durumların, insanlar arasında kültürel farklılıkların olduğu algısı nedeniyle ortaya çıktığı varsayılmaktadır. O nedenle de bu yetkinlik modelinde sıklıkla, (örneğin “farklı kültürlerden insanlar” yerine) “insanın kendisinden farklı kültürel bağları olduğunu düşündüğü insanlara” atıfta bulunmaktadır. Kültürler arası diyalog, birbirlerinden farklı kültürel bağları olduğunu algılayan bireyler veya grupların arasındaki açık bir görüş alışverişi olarak düşünülmektedir. Kültürler arası diyalog, kültürler arası farklılıklar arasında olumlu bir ilişkiye zemin hazırlama açısından ve demokratik toplumların bütünlüğünü sağlamlaştırma açısından son derece önemlidir, ancak tam anlamıyla açık bir diyalogun sağlanması bazı koşullarda çok güç olabilir.

4. Mevcut modelde kullanılan yetkinlik kavramı

“Y etkinlik” terimi, gündelik, gayri resmi kullanımındaki “yetenek” terimiyle eş anlamlı kullanımı, mesleki eğitim ve öğretimdeki daha teknik kullanımı, belirli bir bağlamda karmaşık talepleri karşılama yeteneği anlamındaki kullanımı dâhil olmak üzere, çok çeşitli biçimlerde kullanılabilir. “Yetkinlik” terimi bu modelin amacına uygun şekilde, “belirli bir bağlamda ortaya çıkan taleplere, güçlülere ve fırsatlara karşı uygun ve etkili bir biçimde karşılık verebilmek için, ilgili değerleri, tutumları, becerileri, bilgiyi ve/veya anlayışı harekete geçirip kullanma yeteneği” olarak tanımlanmaktadır. Demokratik deneyimlerle ilgili durumlar da bu tür bir bağlam teşkil eder. Yani demokratik yetkinlik, demokrasiyle ilgili durumlarda ortaya çıkan taleplere, güçlülere ve fırsatlara karşı uygun ve etkili bir biçimde karşılık verebilmek için ilgili psikolojik kaynakları (yani değerleri, tutumları, becerileri, bilgiyi ve/veya anlayışı) harekete geçirip kullanma yeteneğidir. Benzer bir biçimde, kültürler arası yetkinlik, kültürler arası durumlarda ortaya çıkan taleplere, güçlülere ve fırsatlara karşı uygun ve etkili bir biçimde karşılık verebilmek için ilgili psikolojik kaynakları harekete geçirip kullanma yeteneğidir. Çeşitli kültürlerden oluşan toplumlarda yaşayan insanlar için, kültürler arası yetkinlik, demokratik yetkinliğin ayrılmaz bir parçası olarak düşünülür (1. Bölümde anlatılan nedenlerle).

Demokratik ve kültürler arası durumların sadece fiziksel dünyada değil, aynı zamanda dijital dünyada da meydana geldiğinin altı çizilmelidir. Diğer bir deyişle, demokratik tartışmalar ve müzakereler, kültürler arası karşılaşmalar ve etkileşimler sadece yüze temaslarla, geleneksel basılı basın ve sözlü basın, mektup, dilekçe vb. yoluyla değil, ama aynı zamanda, örneğin internet üzerinden sosyal medya ağları, forumlar, bloglar, e-dilekçeler ve e-postalar gibi, bilgisayar aracılığı ile yapılan iletişimle de gerçekleşir. Bu belgede tarif edilen yetkinlik modeli, sadece fiziksel dünyadaki demokratik ve kültürler arası durumlar için değil, aynı zamanda dijital ortamdaki durumlar için de geçerlidir. O nedenle de model sadece demokratik vatandaşlık, insan hakları ve kültürler arası eğitim için değil, aynı zamanda dijital vatandaşlık eğitimi için de anlamlıdır.

Mevcut modelde yetkinlik dinamik bir süreç olarak ele alınmaktadır. Bunun nedeni, yetkinliğin ilgili psikolojik kaynakların seçimi, harekete geçirilmesi, organizasyonu ve koordinasyonunu içermesi, daha sonra da bunların, her bir bireyin belirli bir duruma karşı uygun bir biçimde uyarlayacağı davranışlar yoluyla uygulanmasıdır. Uygun ve etkili bir uyum süreci, davranışların sonuçlarının ve durumun sürekli olarak

izlenmesini ve durumdaki değişen ihtiyaçların ve taleplerin gerektirmesi halinde, davranışlarda ayarlamalar ve değişiklikler yapılmasını (daha çok psikolojik kaynakların seferber edilmesini içerebilir) içermektedir. Diğer bir ifadeyle, yetkin bir birey, psikolojik kaynaklarını, durumun getirdiği değişikliklere göre dinamik bir biçimde seferber eder ve kullanır.

Bu dokümanda “yetkinlik” (tekil) teriminin bu genel ve bütünsel kullanımına ek olarak “yetkinlikler” (çoğul) terimi de yetkin davranışın oluşmasında seferber edilen ve uygulamaya konulan belli bireysel kaynaklara (belli değer, tutum, beceri, bilgi ve anlayışlar) atıfta bulunmak için kullanılmıştır. Dolayısıyla, burada yetkinlik aslında, yetkinliklerin seçilmesi, harekete geçirilmesi ve organize edilmesi ve bu yetkinliklerin eşgüdümü, dinamik ve uyarlanabilir bir biçimde somut durumlara uygulamaya konmasıdır.

Unutulmalıdır ki, mevcut modele göre yetkinlikler sadece becerileri, bilgiyi ve anlayışı değil, aynı zamanda değerleri ve tutumları da içermektedir. Değerler ve tutumlar demokratik ve kültürler arası durumlarda uygun ve etkili bir biçimde davranılması için elzem unsurlar olarak görülmektedir.

Ancak yetkinlikler modelin belirlediği yetkinlikler kümesinin dışında tutulmuştur. Bunun yerine yetkinlikler, bütün modelin altında yatan, yetkinlik tanımının zımnen içinde yer alan bir kavram olarak – yetkinliklerin davranışlar yoluyla seferber edilip kullanılması şeklinde – ele alınmıştır. Yetkinlikler seferber edilip kullanılmadıkça (yani bunları davranış olarak kullanma yetkinliği yok ise) birey yetkin olarak kabul edilemez. Diğer bir ifadeyle, insanın yetkinliklerini kullanmaya yetkinliği, yetkinlik kavramının doğasında olan bir şeydir – bu yetkinlik olmadıkça, yetkinlik de yoktur.

Gerçek yaşamdaki durumlarda, yetkinlikler nadiren tek tek seferber edilip kullanılır. Bunun yerine, yetkin davranışlar hemen her defasında tüm bir yetkinlikler demeti olarak harekete geçirilip uygulanır. Duruma ve söz konusu durumun arz ettiği özel ihtiyaçlar ve amaçlara ve aynı zamanda o durumun içinde yer alan bireyin belirli ihtiyaçlarına ve amaçlarına bağlı olarak, yetkinliklerin farklı alt kümelerinin faaliyete geçirilmesi ve kullanılması gerekecektir.

Tüm bir yetkinlikler demetinin nasıl seferber edilip kullanılacağına dair bir örnek kültürler arası diyalogla sağlanır. Böyle bir diyalog, başlangıçta insanın kendisinden farklı kültürel bağlara sahip olduğunu düşündüğü diğer insana karşı açık bir tutum içinde olmasını gerektirir. Bu diyalog için, kişinin kendisiyle çok az ortak yanı olduğunu hissettiği bir insanla bir araya gelme ve etkileşimde bulunmaya dair endişeleri veya güvensizlikleri aşma yeteneğini de gerekebilir. Bununla birlikte, diyalog bir defa başladıktan sonra, yanlış iletişimin meydana gelmemesi ve diyalog içeriğinin diğer insanın iletişim ihtiyaçlarına ve kültürel normlarına karşı hassasiyetini korumasını sağlayacak şekilde, yakın dinleme becerileri, dille ve iletişimle ilgili becerilerin seferber edilmesi ve kullanılması gerekir. Özellikle de diğer insanın söylediklerinden, diğerinin bakış açısının ilk anda anlaşılabilmesi halinde, bu insanın bakış açısını anlamaya yardımcı olmak üzere, analitik düşünce becerileriyle birlikte empati de muhtemelen gerekli olabilir. Diyalog esnasında, insanın kendisiyle diğer insan arasında görüş açıları bakımından uzlaşmaz farklar olduğu ortaya çıkabilir. Durum böyle ise, o zaman belirsizliğin hoşgörüsü ile karşılanması gerekecek ve net olmayan, muğlak bir çözüm kabul edilecektir. İşte bu nedenlerle, kültürler arası diyalog bağlamında, etkili ve

yerinde davranışlar, çok geniş bir yetkinlik yelpazesinin seferber edilmesini, uyum içinde yönetilmesini ve duyarlı bir biçimde uygulanmasını gerekli kılmaktadır.

Bir başka örnek de bir vatandaşın internet üzerinden mültecilere veya göçmenlere yönelik nefret söylemine karşı ilkeli bir tutum benimsediği durumlardır. Böyle bir tutum, insan onurunun temel bir değer olarak harekete geçirilmesi ile başlayacak ve toplum bilinci ve sorumluluk duygusuyla sürdürülecektir. Nefret söyleminin içeriğine karşı çıkılırken, analitik ve eleştirel düşünce becerilerinin kullanılması gerekecektir. Bunun yanında, uygun bir karşılık belirlerken, benimsenen tutumun uygun bir biçimde anlatılması ve hedeflenen kitleye/kitlelere etkili bir biçimde yöneltilmesinin sağlanması için, insan haklarıyla ilgili bilginin yanı sıra, iletişim becerilerine de ihtiyaç vardır. Ayrıca, verilen karşılığın uygun bir biçimde yayınlanması ve etkisinin azami ölçüde olması için dijital medyayla ilgili bilgi ve anlayıştan da yararlanılmalıdır. İşte o nedenle de, internet üzerinden gerçekleştirilen nefret söylemlerine gösterilecek etkili tepki de, çok çeşitli yetkinliklerin seferber edilmesini ve uyum içinde yönetilmesini gerektirecektir.

Bir üçüncü örnek de siyasi tartışmalara katılmayla ilgilidir. Bu tür bir münazaraya etkili bir biçimde katılmak için, iletişim tarzı hem ifade mecrasına (örneğin konuşma, yazı) hem de hedef kitleye göre uyarlanmalıdır. Bunun yanı sıra, insanın ifade özgürlüğüyle ve ifade özgürlüğünün sınırlarıyla ilgili eleştirel bir anlayışı ve insanın kendisinden farklı kültürel bağları olduğunu düşündüğü insanlarla yapılacak iletişimde, kültürel açıdan neyin uygun olup olmadığı konusunda da bir farkındalık gereklidir. Siyasi tartışma aynı zamanda siyaseti anlamayı, diğer insanların görüşlerini eleştirebilmeyi ve tartışma sırasında öne sürdükleri savları değerlendirebilmeyi gerektirmektedir. İşte bu nedenlerle, siyasi tartışma aşağıdaki tüm yetkinlikleri gerektirmektedir: dil ile ilgili beceriler, iletişimle ilgili beceriler, iletişim bilgisi ve iletişimle ilgili bir anlayış, kültürel normlarla ilgili bilgi ve bunlarla ilgili bir anlayış, siyaset bilgisi ve siyasetle ilgili bir anlayış, analitik ve eleştirel düşünce ve münazara ilerledikçe, kendi savlarında yerine göre uyarlama yapma yeteneği. İşte burada da, yine çeşitli yetkinliklerin, münazara ilerledikçe ortaya çıkan belirli muhtemel durumlara göre uygun ve hassas bir biçimde koordine edilmesi ve uygulanması gerekecektir.

Özet olarak, mevcut modele göre, demokratik açıdan ve kültürler arası açıdan yetkin davranışlar, bireyin, demokratik ve kültürler arası durumların ortaya çıkardığı sürekli değişen taleplere, güçlülere ve fırsatlara uygun ve etkili bir biçimde karşılık verdiği, dinamik ve uyum sağlamayı gerektiren bir süreçten doğmaktadır. Bu da bireyin eksiksiz bir değerler, tutumlar, beceriler, bilgi ve anlayış dağarcığından özel olarak seçilen çeşitli psikolojik imkân ve kabiliyetlerin farklı alt kümelerinin esnek bir biçimde seferber edilmesi, uyumlu bir biçimde yönetilmesi ve uygulanmasıyla gerçekleştirilir.

5. Mevcut modele dâhil edilen yetkinlikleri belirlemede kullanılan çalışma yöntemi

Modelin kayda değer özelliklerinden biri sıfırdan tasarlanmış bir model olmasıdır. Aksine, bu model demokratik yetkinlik ve kültürler arası yetkinliğin mevcut kavramsal düzenlerinin sistematik bir analizine dayanmaktadır. Bu tür şemalar yıllar içinde Avrupa Konseyinin yanı sıra, diğer uluslar arası kurumlar (örneğin UNESCO, OECD, Avrupa Parlamentosu gibi) ve ulusal hükümetler ve milli eğitim bakanlıklarınca da hazırlanmıştır. Bunun yanı sıra, çok sayıda demokratik ve kültürler arası şema da akademisyen araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Bu çeşitli şemalar, gerek yapı gerekse içerik açısından önemli farklılıklar göstermektedirler. Çalışmalarını dayandıracakları yetkin bir model bulmaya çalışan eğitim planlayıcıları ve politika belirleyiciler için çok sayıda farklı modelin yaygınlaşması bir ikileme neden olmuştur. Bu belgede önerilen model, mevcut yetkinlik şemalarının en uygun özelliklerini yakalayan, temel alan ve sentezleyen bir açıklama girişimidir.

5.1. Mevcut yetkinlik şemalarının incelenmesi

Mevcut modele dâhil edilecek psikolojik kaynakları belirleme yöntemi, demokratik yetkinlikler ve kültürler arası yetkinliklerle ilgili mevcut şemaların incelenmesiyle başladı. Bu incelemenin amaçları doğrultusunda demokratik ve kültürler arası yetkinlik şemaları, sırasıyla demokratik ve kültürler arası durumların ortaya koyduğu taleplere, güçlülere ve fırsatlara uygun ve etkili bir biçimde karşılık verilebilmesi için harekete geçirilmesi gereken değer, tutum, beceri, bilgi ve/veya anlayış kümelerini belirleyen ve açıklayan şemalar olarak tanımlanmıştır.

İncelemede sadece bu çerçevede dâhilinde tanımlanan yetkinlik şemaları yer almıştır. Demokratik veya kültürler arası davranışları açıklamak için oluşturulmuş ancak ana gayesi ilgili değer, tutum, beceri, bilgi ve/veya anlayış kümelerinin tanımlanması ve tarifi olmayan başka çerçeveler de mevcuttur. Bu tür çerçeveler ise, (i) demokratik veya kültürler arası davranışın oluşturulduğu sosyal ve/veya psikolojik süreçleri; (ii) bireylerin demokratik veya kültürler arası davranışlarını etkileyen faktörleri; veya (iii)

bireylerin demokratik ve kültürler arası davranışları edindikleri gelişimsel sırayı veya aşamaları izah etmeyi amaçlamaktadırlar. Söz konusu 'süreç modelleri', 'etki modelleri' ve 'gelişimsel modeller', ilgili değer, tutum, beceri, bilgi ve/veya anlayış kümeleriyle ilgili açık bir tarif sağlamadıkça inceleme dışında tutulmuşlardır.

İncelemede, yukarıdaki tanıma uyan 101 adet şema belirlenmiştir. Bu 101 şemayla ilgili referanslar Ek A'da verilmektedir. Bu çeşitli şemalarla ilgili bazı noktalara değinilmesi gerekir.

Birincisi, bazı şemalar açık yetkinlik listeleri olarak anlatılırken, diğer şemalar çok daha uzun metinler halinde açıklanmış ve bunlardan tanımların veya belirli yetkinliklerin elde edilmesi için bir çalışma yapılması gerekmiştir.

İkincisi, incelenen şemalar, şemaları oluşturan yazarların kullandıkları yöntemler açısından farklılıklar göstermektedir. Örneğin bunların bazıları araştırma literatürünün sistematik bir şekilde incelenmesini temel alırken, bazıları araştırmalardan ve diğer deneysel verilerden istatistiksel olarak elde edilmiş, bazıları öğretmenler, akademisyenler, araştırmacılar, üniversite mezunları veya işverenler gibi özel bilgi sağlayıcılardan elde edilen bilgiye dayandırılmış, bazıları daha önceki kavramsal şemaların incelenmesini esas almış;, diğer bir bölümü ise, bir uzmanlar grubunun görüşüne ve bazıları da tek bir uzmanın görüşüne dayandırılmıştır.

Üçüncüsü, söz konusu şemalar her zaman birbirlerinden bağımsız değildir. Örneğin bazı yazarlar özellikle çok fazla çalışma yapıp, genellikle birbiriyle örtüşen birden çok şema üretirken, bazı yazarlar ise, başka yazarlarca önerilen şemaları sadece nispeten küçük değişikliklerle benimsemişlerdir.

Dördüncüsü, şemaların çoğu genelde vatandaşların ihtiyaç duyduğu yetkinlikleri tanımlarken, bazı şemalarda öğretmenler veya psikolojik danışmanlar gibi, daha uzmanlaşmış profesyonel grupların ihtiyaç duyduğu yetkinliklerin tarifi yapılmıştır.

Beşincisi, ve belki de en sorunlusu, çeşitli şemalar arasında, (i) içerdikleri yetkinlikleri sayısı, (ii) bu yetkinliklerin hangi genelleme düzeyinde anlatıldığı, (iii) şemaya dâhil edilen belirli yetkinlikler ve (iv) yetkinliklerin nasıl gruplandırıldığı ve sınıflandırıldığı açısından çok yaygın uyumsuzluklar mevcuttur.

5.2. Mevcut yetkinlik şemalarının ayrıştırılması

Analizin bir sonraki adımında, bu 101 şema ayrıştırılarak içerdikleri bütün yetkinlikler teker teker belirlenmiş ve ardından bu yetkinlikler eşlenik setler halinde gruplanmıştır. Bu işlemler sonucunda bu 101 şemada bir demokrasi kültürü açısından anlamlı olan 55 adet olası yetkinlik belirlenmiştir. Bu 55 yetkinlik Ek B'de yer almaktadır. Bazı yetkinlikler oldukça çok sayıda şemada yer alırken, diğer yetkinlikler bir şemada veya çok az sayıda şemada yer almıştır.

Bütün yetkinliklerin belirli kümelere tam bir kesinlikle yerleştirilmesi mümkün olmamıştır. Yetkinliklerin kümeler halinde gruplandırılmasındaki güçlük çeşitli nedenlerden kaynaklanmaktadır. Örneğin bazı yetkinlikler, kendi kavramsal şemalarında belirttikleri biçimleriyle esas itibarıyla belirsiz veya anlaşılmazdır. Diğer bazı yetkinlikler ise, ilk bakıldığında şemaları içinde iki veya daha çok sayıda farklı yetkinliğin bileşimi şeklinde formüle edilmişlerdir ve bunun sonucunda da esas odaklanılmak istenenin

ne olduğunu anlamak güçleşmektedir. Bu tür bir “yetkinliğe” rastlandığında, söz konusu “yetkinlik”, Ek B’de, mümkün olan bütün başlıkların altında birden fazla kez belirtilmiştir. Ancak bazı örneklerde, iki veya daha çok sayıdaki yetkinlik olarak anlaşılabilecek yetkinliklerin tamamen aynı bileşimlerinin, incelenen pek çok şemada mevcut olduğu görülmüştür. Bu bileşimler üzerinde bir görüş birliği sağlandığından, Ek B’de gösterilen bazı başlıkların altında söz konusu yetkinlikler yer almıştır.

5.3. Modele dâhil edilecek yetkinliklerin tespit edilmesi

Bu 55 muhtemel yetkinlikten oluşan listenin daha başa çıkılabilir ve uygulanabilir bir uzunluğa indirgenmesine yardımcı olmak ve listenin içeriğini daha sistematik hale getirmek için, yeni modele dâhil edilmesi gereken kilit yetkinlikler belirlenirken bir dizi ilkesel kıstas kullanılmıştır. Modele dâhil edilebilmeleri için yetkinliklerin yedi kıstasa uymasının gerekli olduğuna karar verilmiştir.

(i) Kavramsal netliğe sahip olma

Modele sadece kavramsal olarak net olan yetkinlikler dâhil edilmiştir. Belirsiz, tam doğru olmayan veya anlam karmaşası yaratan yetkinlikler dâhil edilmemiştir.

(ii) Belirli bir seviye değil, genel bir seviye düşünülerek oluşturulma

İkinci ilke ise, modelin belirli ayrıntılarla ilgili çok fazla açıklama yapmaksızın mümkün olduğunca kapsamlı olabilmesi için yetkinliklerin özelden ziyade daha genel bir tanımlama düzeyinde tutulmasıdır. Bu şekilde kullanıcılar genel tanımı kendi özel bağlamlarına ve ihtiyaçlarına uyarlayabileceklerdir.

(iii) Belirli bir mesleki işlevle bağlantılı olmamak

Bir önceki maddenin doğal bir sonucu, modeldeki yetkinliklerin belirli bir mesleki role (öğretmen veya psikolog-danışman gibi) bağlı olmamasıdır. Bununla birlikte model, gerekli olduğunda, kullanıcıların daha genel bir modeli belirli meslek gruplarına uyarlamalarına açık olmalıdır.

(iv) İncelenen yetkinlik şemalarından sadece bir veya birkaçına özgü olmamak

Dördüncü bir ilke ise, modeldeki yetkinliklerin, incelenen yetkinlik şemalarından sadece birine veya birkaç tanesine özgü olmaması ilkesidir. Bunun yerine, modele dâhil edilmek üzere seçilen yetkinlikler, incelenen şemalar arasında üzerinde önemli ölçüde görüş birliği olan yetkinlikler olmalıdır.

(v) Yetkinliğin sergilendiği davranışların hariç tutulması

Aynı zamanda, modeldeki yetkinliklerin, içsel psikolojik kaynaklarla (yani, değerler, tutumlar, beceriler, bilgi ve anlayış) sınırlı tutulması ve bunların sergilendiği davranışların uygulamadan hariç tutulması kararlaştırılmıştır. Davranışların kendileri, belirli durumlarda ortaya çıkan talepleri, güçlükleri ve fırsatları karşılamak üzere yetkinliklerin uygulanmasının harici sonuçlarıdır. Her yetkinliğin bir davranışsal ifadesi vardır ve bütün yetkinlik davranışları, altta yatan bir veya daha çok yetkinliğin uygulanmasının bir ürünüdür. Davranışlar kendi başlarına ayrı ayrı yetkinlikler değil,

belirli yetkinliklerin kazanılıp kazanılmadığının değerlendirilmesinde kullanılan bir araçtır.⁴

(vi) Diğer yetkinliklerden kavramsal olarak farklı olmaları

Kabul edilen bir başka ilke de modele dâhil edilen yetkinliklerin kavramsal olarak birbirinden ayrı olmalarıydı. Bu ilkedен maksat, her bir yetkinlik için tanımlayıcılar oluştururken sorunların azaltılması, aynı tanımlayıcıların birden fazla yetkinlik için geçerli olma olasılığının azaltılmasıydı. O nedenle, modele nihayetinde dâhil edilen yetkinlikler arasında, zaman zaman kısmi örtüşmeler olduğu (örneğin işbirliği becerileriyle, çatışmalara çözüm bulma becerileri arasında) bir gerçektir. Bununla birlikte, söz konusu kavramsal ayrılık modelin oluşturulmasında yararlı bir genel sezgisel kılavuz olmuştur.

(vii) Genel başlıklar halindeki yetkinliklerin modele dâhil edilmemesi

Son olarak, modele dâhil edilecek yetkinliklerin çok geniş bir yelpazeyi kapsayan alanlar için geçerli olan genel içerikli yetkinlikler olmamasına karar verilmiştir (örnek olarak okuryazarlık, sayısal okuryazarlık ve Bilişim ve İletişim Teknolojileri (ICT) becerileri pek çok alan için uygulanabilmektedir). Modelin temel odağını kaybetmemesi ve çok geniş bir alanı kapsayan bir çerçeveye dönüşerek aşırı genişlememesi için bunun yapılmasının gerekli olduğu düşünülmüştür. Ancak, bununla birlikte, bu kıstasın tutarlı bir biçimde uygulanmasında güçlüklerle karşılaşmıştır. Modele dâhil edilmek üzere belirlenen bazı yetkinliklerin demokrasi kültürünün yanı sıra, başka alanlar için de anlamlı olduğu bir gerçektir. Söz konusu yetkinlikler (örneğin analitik ve eleştirel düşünce becerileri ve bağımsız öğrenme becerileri), bir demokrasi kültürü için elzem kabul edildikleri için ve bunların dışlanması halinde modelin açıkça eksik olacağı değerlendirildiği için modele dâhil edilmişlerdir.

Yukarıda belirtilen ilkelerden oluşan kıstaslar kümesinin yanı sıra, modele dâhil edilecek yetkinliklerin sayısını azaltmaya yardımcı olacak bir dizi uygulamaya yönelik özellik de benimsenmiştir. Uygulamayla ilgili bu unsurlar dillerle ilgili Ortak Avrupa Referans Çerçevesinin geliştirilmesinde kullanılanlarla aynıdır.⁵ Buna göre, söz konusu model aşağıdaki özelliklere sahip olmalıdır:

- ▶ Çok amaçlı: öğretim programı tasarımı, program ve eğitim yöntemlerinin geliştirilmesi, değerlendirme yöntemlerinin geliştirilmesi, yetkinliklerin eğitim düzeyleriyle eşleştirilmesi ve yetkinliklerin (ve muhtemelen yeterlilik düzeylerinin) nitelik çerçeveleriyle eşleştirilmesi için gerekli tüm amaçlar doğrultusunda kullanılabilir;
- ▶ Esnek: farklı ortamlarda, kültürel bağlamlarda ve çeşitli eğitim çerçevelerinde kullanıma uyarlanabilir;

4. Davranışlar mevcut çerçeveye tanımlayıcılar vasıtasıyla dâhil edilmişlerdir. Tanımlayıcılar modelde belirtilen tüm yetkinlikler için oluşturulmuş ve öğrenmenin yaratacağı sonuçların dili kullanılarak (yani gözlemlenebilir ve değerlendirilebilir davranışlar olarak) formüle edilmiştir. O nedenle söz konusu tanımlayıcılar, belirli yetkinliklerin öğrenenler tarafından anlaşılmiş olup olmadıklarına yardımcı olacak göstergeler olarak işlev görebilmektedir.

5. Avrupa Konseyi (2001). *Dillerle ilgili Ortak Avrupa Referans Çerçevesi: öğrenme, öğretme, değerlendirme (CEFR)*, Cambridge University Press, Cambridge. www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/framework_en.pdf adresinde erişilebilir. 17 Şubat 2016'da erişim sağlanmıştır.

- ▶ Açık: kullanıcılarının ihtiyaçlarına göre genişletilebilir ve daha da geliştirilebilir;
- ▶ Dinamik: kullanıcılarının geri bildirimine göre değiştirilebilir;
- ▶ Dogmatik değil: birbiriyle rekabet halinde bir dizi eğitim teorisine veya sosyal-bilimsel teoriye veya uygulamaya bağlı değildir.
- ▶ Kullanıcı dostu: hedef aldığı kitlenin, özellikle de uygulayıcıların ve politika belirleyicilerin kolayca anlayabileceği ve kullanabileceği bir formatta sunulmuştur.⁶

Son olarak, projenin temel gayelerinden biri eğitim planlamasında kullanılacak bir model geliştirmek olduğundan, modele dâhil edilen bütün yetkinliklerin öğretilebilir, öğrenilebilir ve değerlendirilebilir (gerek öz-değerlendirme gerekse başkalarının değerlendirmesiyle) olmasının sağlanmasına karar verilmiştir. Uygulamada, modele dâhil edilmek üzere belirlenen tüm potansiyel yetkinliklerin bu üç kıstası karşıladığı değerlendirilmiştir.

Yukarıdaki kıstaslar ve özellikler, Ek B'de sıralanan 55 adet muhtemel yetkinliğe uygulandığında, modele dâhil edilecek 20 yetkinliğe ulaşmıştır. Bunlar aşağıdaki yetkinliklerdir:

Değerler

- ▶ İnsan onuruna ve insan haklarına değer vermek
- ▶ Kültürel çeşitliliğe değer vermek
- ▶ Demokrasi, adalet, hakkaniyet, eşitlik ve hukukun üstünlüğüne değer vermek

Tutumlar

- ▶ Kültürel farklılığa ve diğer inanışlara, dünya görüşlerine ve adetlere açık olmak
- ▶ Saygı
- ▶ Toplum bilinci
- ▶ Sorumluluk
- ▶ Öz-yeterlik
- ▶ Belirsizliklerden yılmama

Beceriler

- ▶ Özerk öğrenme becerisi
- ▶ Analitik ve eleştirel düşünme becerileri
- ▶ Dinleme ve gözlemlenme becerileri
- ▶ Empati
- ▶ Esneklik ve uyum sağlama yeteneği
- ▶ Dil, iletişim ve çok dillilik becerileri
- ▶ İşbirliği becerisi
- ▶ Çatışma çözme becerileri

6. Amacı yetkinlik modelindeki varsayımları, gerekçeleri ve teknik detayları ve modeli geliştirirken kullanılan yöntemleri tarif etmek olan mevcut belgenin, uygulayıcılar ve politika üretenlerce kullanılmaya uygun bir formatta olmadığı kabul edilmektedir. Modeli tarif eden daha kolay erişimli dokümanlar projenin daha ileri bir safhasında sağlanacaktır.

Bilgi ve eleştirel anlayış

- ▶ Kişinin kendisine ilişkin bilgisi ve eleştirel anlayışı
- ▶ Dil ve iletişime ilişkin bilgi eleştirel anlayış
- ▶ Dünyaya ilişkin bilgi (siyaset, hukuk, insan hakları, kültür, din, tarih, medya, ekonomi, çevre ve sürdürülebilirlik) ve eleştirel anlayış

Modelde yer alan 20 yetkinlik sayfa 35'te şematik olarak izah edilmiştir.

20 yetkinlik daha sonra kavramsal bir titiz düzeltme ve netleştirme sürecinden geçirilmiştir. Yetkinliklerin her biriyle ilgili tanımlayıcı ayrıntılar oluşturulurken, incelenen şemalarda tarif edilen her bir yetkinliğin en önemli özelliklerinin modelde yer almasını temin etmek üzere, bu 20 yetkinliğin türetildiği başlangıçtaki 101 yetkinliğin tanımlarına sürekli olarak gönderme yapılmıştır. Modelin tanımlayıcı ayrıntıları oluşturulurken ve mevcut belge kaleme alınırken diğer pek çok bilgi kaynağından da yararlanılmıştır. Bu ilave kaynakların bir kısmı Ek C'de ilave okuma önerileri olarak yer almıştır.

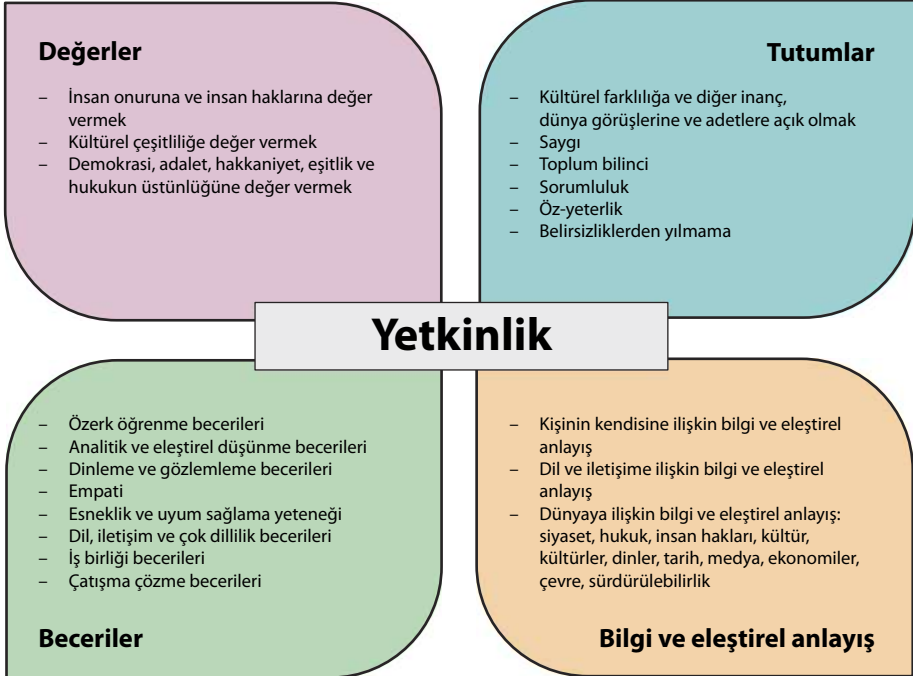
Mevcut belgenin ilk taslağı daha sonra 2015 Şubat ayında, uluslararası bir istişare toplantısında tanıtılmıştır. Bu toplantıda, Avrupa Konseyine üye devletlerin eğitim bakanlıklarının önerdiği uzmanlar da dâhil olmak üzere, akademik uzmanlar, eğitim uygulayıcıları ve politika belirleyiciler yer almıştır. Bu paydaşlar özellikle de modelin kavramsal sağlamlığı, modelle ilgili önemli noksanlıklar olup olmadığı ve metnin anlaşılabilirliği konularında geri bildirim vermeye ve görüş bildirmeye davet edilmişlerdir. Model aynı zamanda, 2015 yılının ilk yarısında, akademik uzmanların, eğitim uygulayıcılarının ve politika belirleyicilerin katıldığı çeşitli konferanslarda ve çalıştaylarda da sunulmuş ve bu etkinliklerde ilave geri bildirimler ve görüşler alınmıştır. Genelde istişare sürecinin paydaşlardan gelen çok güçlü bir destekle sonuçlanmış olması kayda değerdir. Bununla birlikte, modelin teknik ayrıntıları ve belgede kullanılan doğru ifadeler ve sunum şekliyle ilgili pek çok yararlı öneri de alınmıştır. Bu geri bildirim, modelde yapılan hassas düzeltmelerde ve mevcut dokümanın yazımına rehberlik etmede kullanılmıştır.

Aşağıdaki metin, bu çalışma yöntemi kullanılarak oluşturulan yetkinlik modelini tarif etmektedir.

6. Model

Demokrasi kültürü bağlamında, demokratik ve kültürler arası durumların sunduğu talepleri, güçlükleri ve fırsatları aşağıdaki yetkinliklerin bir bölümünü veya tümünü seferber edip kullanarak uygun ve etkili bir biçimde karşıladığında, bireyin yetkin bir biçimde hareket ettiği düşünülür. Yetkinlikler dört genel kategoride ele alınmaktadır:

Modelde yer alan 20 yetkinlik:

6.1. Değerler

Değerler insanların hayatta ulaşmaya çalıştıkları, arzu edilen hedeflerle ilgili genel inanışlarıdır. Değerler eylemlerimizi harekete geçirir ve nasıl hareket edeceğimiz konusunda kılavuz ilke işlevi görürler. Değerler belirli eylemlerin ve bağlamların da ötesine geçerek, çok farklı durumlarda neler yapılması gerektiğine dair kural koyucu bir niteliğe de sahiptirler. Değerler: gerek insanın kendi eylemleri, gerekse diğer insanların eylemlerinin değerlendirilmesi, seçenekler arasında karar verilmesi, davranışların planlanması ve diğer insanları etkilemeyle ilgili standartlar veya kıstaslar sunarlar.

Mevcut yetkinlik modellerine aşina okuyucular, değerlerin mevcut modelde ayrı bir yetkinlik türü olarak ortaya çıkmasına şaşırabilirler. Ancak şunu hatırd tutmakta yarar vardır: “yetkinlik” terimi burada gündelik anlamında “kabiliyet” ile eş anlamlı olarak kullanılmamakta, ancak daha teknik bir anlamda, demokratik ve kültürler arası durumlarda ortaya çıkacak talepler ve güçlükleri karşılamak üzere seferber edilip kullanılacak psikolojik kaynaklara (tutumlar, beceriler ve bilgi gibi) atfen kullanılmaktadır. Değerler bu modele iki nedenle dâhil edilmişlerdir: Birincisi değerler aslında incelenen daha önceki pek çok yetkinlik şemasında (her ne kadar çoğu kez zımnen olsa da) görülmektedir. O nedenle değerlerin bu modele dâhil edilmemesi durumunda mevcut model daha önceki şemaların içeriğini sadece kısmen yansıtacaktır. Değerler daha önceki şemalarda her zaman kolayca farkedilen bir görünürlüğe sahip değildi, çünkü genellikle (ayrı bir başlık altında ele alınmak yerine) tutumlar başlığı altında yer almaktaydılar. Bunun tersine mevcut modelde değerlerle tutumlar arasında kesin bir çizgi yer almakta olup, değerler kural koyucu özellikleriyle tarif edilmektedirler. İkincisi, demokrasi kültürüne katılımı sağlayan yetkinliklerin kavramsal bir çerçeveye oturtulmasında değerler çok önemlidir. Bunun nedeni, söz konusu yetkinliklerin dayandığı belirli değerler olmadıkça, bu yetkinlikler demokratik yetkinlikler olmaz, onun yerine, anti-demokratik düzenler de dâhil olmak üzere, daha genel siyasi düzenlere hizmet edebilecek yetkinlikler olurlar. Örneğin bir insanın yargıları, kararları ve eylemleri farklı bir değerler kümesini temel alıyorsa, o insan totaliter bir dikta rejiminde yaşayan, sorumluluk sahibi, kendi kendine yeterli ve siyaseten iyi bilgilendirilmiş bir vatandaş da olabilir. O nedenle mevcut modelin içerdiği değerler demokratik yetkinliğin tam da merkezinde yer almakta olup, söz konusu yetkinliğin özelliklerinin ortaya konmasında çok önemli bir rol oynamaktadırlar.

Bir demokrasi kültürüne katılım için hayati önem taşıyan üç tane değerler kümesi vardır:

İnsan onuruna ve insan haklarına değer verilmesi

Bu ilk değerler kümesi, her bir insanın eşit değere, eşit onura sahip olduğu, eşit derecede saygı gösterilmeyi hak ettiği, diğer insanlarla eşit insan hakları ve temel özgürlüklere hakkı olduğu ve buna göre muamele görmesi gerektiği şeklindeki genel inanışı temel almaktadır. Bu inanış insan haklarının evrensel, vazgeçilmez ve bölünmez olduğunu ve fark gözetmeksizin herkes için geçerli olduğunu, insan haklarının, insanların onurlu bir biçimde yaşaması için elzem olan asgari korumayı içerdiğini ve insan haklarının özgürlük, eşitlik, adalet ve dünyada barış için çok gerekli bir temel sağladığını varsayar. O nedenle bu değerler kümesi şunları içerir:

1. Tüm insanların ortak bir insanlığı paylaştığını ve özel kültür bağları, statüleri, yetenekleri veya şartlarına bakılmaksızın eşit onura sahip olduklarının kabul edilmesi;
2. İnsan haklarının evrensel, vazgeçilmez ve bölünmez özelliğinin kabul edilmesi;
3. İnsan haklarının daima desteklenmesi, insan haklarına saygı duyulması ve insan haklarının korunması gerektiğinin kabul edilmesi;
4. Diğer insanların insan haklarını baltalamadıkça ve ihlal etmedikçe, temel hak ve özgürlüklerin daima savunulması gerektiğinin kabul edilmesi;
5. İnsanların özgürlük, adalet ve dünyada barış amacıyla toplumda eşit bireyler olarak yaşamaları için insan haklarının bir temel oluşturduğunun kabul edilmesi.

Kültürel çeşitliliğe değer verilmesi

İkinci değerler kümesi, kültürel bağların, kültürel farklılıkların ve çeşitliliğin, çoğulcu bakış açılarının olumlu bir şekilde kabul edilmesi, takdir edilmesi ve bunlara değer verilerek beslenmesi gerektiğine olan genel inanıştır. Bu inanış; kültürel çeşitliliğin toplum için bir değer olduğunu, insanların diğer insanların farklı bakış açılarından bir şeyler öğrenip yararlanabileceğini, kültürel çeşitliliğin desteklenmesi ve korunması gerektiğini, insanların birbirleriyle ilgili kültür farklılıklarına ilişkin algılarına bakmaksızın etkileşime girmelerinin teşvik edilmesi gerektiğini ve kültürler arası diyalogun, toplumda eşit bireyler olarak birlikte yaşamayı öngören demokrasi kültürünü geliştirmek için kullanılması gerektiğini varsayar.

İnsan haklarına saygı ile kültürel çeşitliliğe değer verme arasında bir gerilim olduğuna dikkat çekilir. İnsan haklarını kendisi için birincil nitelikte bir değer temeli olarak alan bir toplumda, kültür çeşitliliğine değer vermenin bazı sınırları olacaktır. Bu sınırları, diğer insanların haklarını ve özgürlüklerini destekleme, koruma ve bunlara saygı gösterme ihtiyacı belirleyecektir. O nedenle de, kültürel çeşitliliğe, ancak diğerlerinin insan haklarını ve özgürlüklerini baltalamadıkça, her zaman değer verilmesi gerektiği varsayılmaktadır.

O nedenle bu ikinci değerler kümesi şunları içerir:

1. Kültürel çeşitliliğin ve çoğulcu bakış açılarının, dünya görüşlerinin ve adetlerinin toplum içi bir değer olduğu ve toplumun tüm üyelerinin zenginleşmesi için bir fırsat yarattığının kabul edilmesi;
2. Bütün insanların farklı olma ve kendi bakış açılarını, görüşlerini, inanışlarını ve düşüncelerini seçme hakkına sahip olduklarının kabul edilmesi;
3. İnanların, diğer insanların bakış açılarına, inanışlarına ve görüşlerine, bunlar diğer insanların insan hakları ve özgürlüklerini baltalamadıkça, daima saygı göstermeleri gerektiğinin kabul edilmesi;
4. İnsanların, diğer insanların yaşam tarzlarına ve adetlerine, bunlar diğer insanların insan haklarını ve özgürlüklerini baltalamadıkça daima saygı göstermeleri gerektiğinin kabul edilmesi;
5. İnsanların, kendilerinden farklı olduklarını düşündükleri insanları dinlemeleri ve onlarla diyaloga girmeleri gerektiğinin kabul edilmesi.

Demokrasiye, adalete, hakkaniyete, eşitliğe ve hukukun üstünlüğüne değer verilmesi

Üçüncü değerler kümesi, bütün vatandaşların, toplum düzenini sağlamada kullanılan yasaların formüle edilip oluşturulmasında kullanılan prosedürlere eşit bir biçimde (doğrudan doğruya veya seçilmiş temsilcileri üzerinden dolaylı olarak) katılmaları gerektiği; bütün yurttaşların toplumlarında yürürlükte olan demokratik prosedürlere aktif bir biçimde katılmaları gerektiği (vicdani nedenlerle veya şartların gereği prosedürlere katılmama olasılığını da içerir); kararlar her ne kadar çoğunluk tarafından alınmalıysa da her türlü azınlığa adil ve hakkaniyetli muamele edilmesinin güvence altına alınması gerektiği; sosyal adalet, hakkaniyet ve eşitliğin toplumun tüm kademelerinde uygulanması gerektiği ve toplumda herkese adil, hakkaniyetli, tarafsız ve eşit bir biçimde, herkesçe paylaşılan kanunlar uyarınca davranılabilmesi için hukukun üstünlüğünün yürürlükte olması gerektiği inancı dâhil olmak üzere, bir inançlar grubunu temel alır. O nedenle bu üçüncü değerler kümesi şunları içerir:

1. Demokratik süreçlerin ve prosedürlerin desteklenmesi (mevcut demokratik prosedürlerin en uygun prosedürler olmayabileceği ve bazen bu süreçlerin demokratik yollardan değiştirilmesi veya iyileştirilmesi gerekebileceği de göz önüne alınarak);
2. Aktif vatandaşlığın öneminin kabul edilmesi (demokratik süreçlere katılmamanın bazen vicdani nedenlerle veya şartlar nedeniyle haklı görülebileceğini kabul ederek)
3. Vatandaşların siyasi karar verme sürecine katılımının öneminin kabul edilmesi;
4. Azınlık görüşlerine sahip insanların temel özgürlükleri dâhil olmak üzere, temel hak ve özgürlüklerin korunması ihtiyacının kabul edilmesi;
5. Çatışma ve anlaşmazlıkların barışçıl yollardan çözüme kavuşturulmasının desteklenmesi;
6. Milliyet, etnik özellik, ırk, din, dil, yaş, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, siyasi görüş, doğum, sosyal köken, mülkiyet, engellilik, cinsel yönelim veya diğer bir statüye bakılmaksızın, toplumun tüm üyelerine adil ve hakkaniyetli muamele gösterilmesi yönünde bir sosyal adalet ve sorumluluk duygusuna sahip olma;
7. Adaletin sağlanması amacıyla, hukukun üstünlüğünün ve yasalar önündeki tüm vatandaşlara eşit ve tarafsız muamelenin desteklenmesi.

6.2. Tutumlar

Tutum, bir bireyin birisine veya bir şeye (örneğin bir şahsa, gruba, bir kuruma, bir soruna, bir olaya, bir sembole) karşı takındığı genel zihinsel yönelimdir. Tutumlar genelde dört unsurdan oluşurlar: tutumun gayesiyle ilgili bir inanış veya görüş, bu gayeyle ilgili bir duygu veya coşku, gayeyle ilgili bir değerlendirme (olumlu veya olumsuz) ve o gayeye karşı belirli bir biçimde davranma eğilimi.

Demokrasi kültüründe önemli olan altı tutum şunlardır:

Kültürel farklılığa ve diğer inanışlara, dünya görüşlerine ve uygulamalarına açık olmak

Açıklık, insanın kendisinden farklı kültürel bağları olduğu algılanan insanlara karşı veya insanın kendisinininkinden farklı dünya görüşlerine, inanışlarına, değerlerine ve adetlerine karşı bir tutumdur. Açıklık dediğimiz, kültürel farklılığa açıklık olarak anılan tutum, yalnızca insanın kendi zevki veya yararına, "egzotik" deneyimler toplamaya duyulan ilgi olarak adlandırılabilir tutumdan ayrı tutulmalıdır. Açıklık, bunun yerine, şunları içerir:

1. Kültürel çeşitliliğe ve kendisinininkinden farklı dünya görüşlerine, inanışlarına, değerlerine ve adetlerine karşı duyarlılık;
2. Diğer kültürel yönelimler ve bağlılıklar ve diğer dünya görüşleri, inanışlar, değerler ve adetlere yönelik merak ve bunları keşfedip bunlarla ilgili bilgi edinmeye duyulan ilgi;
3. Diğer insanların dünya görüşleri, inanışları, değerleri ve adetleri hakkında yargılamada bulunmayı ve bunları kuşkuyla karşılamayı askıya alma konusunda ve insanın kendi dünya görüşleri, inanışları, değerleri ve adetlerinin "doğal" olduğunu sorgulama konusunda isteklilik;
4. İnsanın kendisinden farklı olduğunu düşündüğü diğer insanları anlamaya duygusal olarak hazır olmak;
5. İnsanın kendisinden farklı kültürel bağları olduğunu düşündüğü insanlarla, bir eşitlik ilişkisi içinde, ilişki kurma, işbirliği yapma ve etkileşime girme fırsatları arama veya bu fırsatları kullanma konusunda isteklilik.

Saygı

Saygı bir kimseye veya bir şeye karşı takınılan (örneğin bir şahsa, inanışa, sembole, ilkeye, uygulamaya karşı) ve yöneltildiği şahsın veya nesnenin, olumlu bir duruşu ve saygıyı hak ettiği bir öneme, değere veya kıymete sahip olduğu değerlendirilen bir tutumdur.⁷ Saygı gösterilen şahıs veya nesnenin mahiyetine bağlı olmak üzere, bu saygı çok değişik biçimlerde olabilir (örneğin bir okul kuralına gösterilen saygı, yaşlı bir insanın bilgeliğine gösterilen saygı ve doğaya gösterilen saygı gibi).

Demokrasi kültürü bağlamında özellikle önemli bir saygı türü de insanın kendisinden farklı kültür bağları veya farklı inanışları, görüşleri veya adetleri olduğu algılanan insanlara karşı gösterilen saygıdır. Bu tür saygının varsayımları arasında, bütün insanların doğasında mevcut olan onur ve eşitlik ve insanların kendi bağlılıklarını, inanışlarını, görüşlerini ve adetlerini seçme konusundaki vazgeçilmez insan hakkıdır. Şu husus önemlidir: bu tür bir saygı, insanın kendisiyle diğer insanlar arasında olabilecek, bazen çok önemli ve derin fiili farkların en aza indirgenmesini veya görmezden gelinmesini gerektirmez. Aynı şekilde bu saygı, saygı duyulan şeyle aynı düşüncede olmayı, saygı duyulana kabullenmeyi veya saygı duyulan inanışa geçip ona ait olmayı da gerektirmez.

7. Saygının değerlerle iki biçimde yakın bir bağı olduğuna dikkat ediniz: değer, saygı gösterilen bir nesne olabilir (yani bir değere saygı gösterilebilir) ve değer aynı zamanda saygının temelini oluşturabilir (yani insan belirli bir değeri temsil eden veya uygulamaya sokan bir şahsa veya nesneye saygı gösterebilir).

Bunun yerine, söz konusu tutum, diğer insanın bu bağlara, inanışlara, görüşlere veya adetlere sahip olma onurunu ve hakkını olumlu bir açıdan değerlendirirken, aynı zamanda insanın kendisiyle diğerleri arasında var olan farklılıkları da görüp kabul etmesini içermektedir. Gerek demokratik etkileşim, gerekse kültürler arası diyalog için bir saygı tutumu gereklidir. Bununla birlikte, saygıya sınırlar getirilmesinin gerekli olduğuna da dikkat edilmelidir – örneğin, diğer insanların onurunu, insan haklarını veya özgürlüklerini baltalayan veya ihlal eden inanışların ve görüşlerin içeriğine veya yaşam tarzlarına ve adetlere saygı gösterilmemelidir.⁸

Saygı kavramı, bir demokrasi kültürü için gerekli olan tutumu, hoşgörü kavramından daha iyi yansıtmaktadır. Hoşgörü, bazı bağlamlarda, farklılıklara sadece tahammül etme veya katlanma ve insanın aslında katlanmayı tercih etmeyeceği bir şeyi hoş görme tavrını ifade etmektedir. Hoşgörü bazen aynı zamanda, farklılığın varlığına ancak onu hoş görmek suretiyle izin vermeyi içeren bir gücü ortaya koyan ve bunun sayesinde de hoş görüyü gösteren bireyin gücünü ve yetkisini daha da arttıran bir olgu olarak da görülebilir. Diğerinin onurunun, haklarının ve özgürlüklerinin ve insanın kendisiyle diğer insanlar arasında bir eşitlik ilişkisine dayalı olan saygı kavramı, hoşgörü kavramından daha az belirsizlik içeren bir kavramdır.

Saygı kavramı o nedenle aşağıdakileri içerir:

1. Özünde önemli, değerli veya kıymetli olduğu yargısına dayalı olarak bir insana veya bir şeye karşı olumlu bir bakış ve hürmet;
2. Diğer insanlara karşı, o insanların belirli kültür bağlarına, inanışlarına, görüşlerine, yaşam tarzlarına ve adetlerine bakmaksızın, kendisiyle ortak bir onuru paylaşan ve tamamen aynı insan haklarına ve özgürlüklerine sahip olan, kendisine eşit insanlar olarak olumlu bir bakış ve hürmet;
3. Başkalarının onurunu, insan haklarını veya özgürlüklerini baltalamadıkça veya ihlal etmedikçe, diğer insanların benimsedikleri inanışlara, görüşlere, yaşam tarzlarına ve adetlere karşı olumlu bir bakış ve hürmet;

Toplum bilinci

Toplum bilinci bir topluma veya sosyal gruba karşı benimsenen tutumdur. Burada “toplum” sözcüğünden kasıt, insanın en yakın aile ve arkadaş çevresinden daha büyük olan ve insanın bir ait olma duygusu hissettiği sosyal veya kültürel gruptur. Burada anlamlı olabilecek çeşitli grup türleri söz konusudur; örneğin belirli bir coğrafi alanda (mahalle, kasaba, şehir, ülke, Avrupa veya Afrika gibi bir ülkeler gurubu ve hatta “küresel” toplum anlamında dünya) yaşayan insanlar, coğrafi anlamda daha yaygın bir grup (örneğin bir etnik grup, inanç grubu, eğlence grubu, cinsel yönelim grubu vb.) veya bireyin bir aidiyet hissettiği her hangi bir başka sosyal veya kültürel

8. İnsan hakları açısından bakıldığında, öteki insanın inanç özgürlüğü hakkına daima saygı gösterilmelidir. Ancak başkalarının onurunu, insan haklarını ve temel özgürlüklerini baltalamayı veya ihlal etmeyi amaçlayan inanışların içeriğine saygı gösterilemez. İçeriğine saygı gösterilemeyecek inanışlar olması durumunda, bu inanışlara sahip olmaya karşı değil, ancak kamu güvenliği, kamu düzenini koruma ve başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak açısından gerekliyse, o inanışların tezahürü, ortaya konuşu üzerine sınırlamalar getirilir. (bakınız: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Madde 9: www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf).

grup. Her bir birey birden çok gruba bağlıdır ve bu gruplardan her hangi birine karşı bir toplum bilinci oluşabilir. Toplum bilinci şunları içerir:

Toplum bilinci şunları içerir:

1. Topluma ait olma ve toplumla özdeşleşme duygusu;
2. Toplumdaki diğer insanları, o insanlar arasındaki bağlantıyı ve insanın o insanlar üzerindeki etkilerini dikkate alma;
3. Toplumdaki diğer insanlarla, onlarla işbirliği yapmak ve onlarla çalışma istekliliği, onların hakları ve refahı ile ilgili kaygı ve ihtimam duygusu ve toplumda güçsüz ve dezavantajlı konumda olabilecek insanları savunmaya isteklilik de dâhil olmak üzere bir dayanışma duygusu;
4. Toplumun işlerine ve kaygılarına ilgi duyma, bu konularda özenli olma;
5. Bir toplumsal sorumluluk, toplum yaşamına aktif bir biçimde katkıda bulunma istekliliği, toplumun işlerine, kaygılarına ve ortak yararına ilişkin kararlara katılma istekliliği ve kültürel bağlılıklarına bakmaksızın toplumun diğer üyeleriyle diyaloga girme istekliliği;
6. Toplumda edinilen pozisyonlarla ve üstlenilen işlevlerle ilgili sorumluluk, görev ve yükümlülüklerini elinden geldiği ölçüde yerine getirme taahhüdü;
7. Toplumdaki diğer insanlara karşı bir hesap verme ve aldığı kararlar ve yaptığı eylemlerle ilgili olarak diğerlerine karşı cevap verebilir konumda olduğunu kabul etme duygusu.

Sorumluluk

“Sorumluluk” teriminin pek çok anlamı vardır. Demokrasi kültürü açısından özellikle geçerli olan iki anlamı, görev sorumluluğu ve ahlâki sorumluluktur. Görev sorumluluğu toplum bilincinin bir yanını oluşturmaktadır (yukarıya, madde 6’ya bakınız). Biz burada ahlâki sorumlulukla ilgileniyoruz. Ahlâki sorumluluk insanın kendi eylemlerine karşı tutumudur. Ahlâki sorumluluk insanın belli bir biçimde hareket etme sorumluluğu olduğunda ve söz konusu eylemi gerçekleştirme veya gerçekleştirememe durumunda övgüyü veya yergiyi gerektiren sorumluluktur. İnsanların gerek övgüye gerekse yergiyeye layık olarak değerlendirilmeleri için gerekli koşullar, insanların kendi eylemleri üzerinde düşünebilmeleri, nasıl hareket edeceklerine dair bir niyet oluşturabilmeleri ve üzerinde karar verip seçtikleri eylemleri icra edebilmeleridir (yani, kaynak noksanlığının veya yapısal koşulların insanın bir eylemi gerçekleştirmesini önlemesi halinde, o insanın övülmesi veya yerilmesi uygun değildir). İlkeli bir tavrın kendi başına hareket etmeyi, toplum normlarına karşı hareket etmeyi veya yanlış olarak değerlendirilen kolektif bir kararı sorgulamayı içermesi halinde sorumluluk, beraberinde cesareti gerektirebilir. O nedenle toplum bilinciyle (diğer insanlarla dayanışma ve onlara karşı sadakat şeklinde düşünülür) ahlâki sorumluluk arasında bazen bir gerilim yaşanabilir. O nedenle, insanın kendi eylemlerine karşı sorumluluk duyması şeklinde bir tutum şunları içerir:

1. İnsanın kendi eylemleriyle ve o eylemlerin muhtemel sonuçlarıyla ilgili düşünceli ve muhakeme edici bir yaklaşım benimsemesi;

2. İnsanın görev ve sorumluluklarını ve belirli bir durumla ilgili olarak, bir değeri veya değerler dizisini temel alarak, nasıl hareket etmesi gerektiğini belirlemesi;⁹
3. İlgili koşullar altında girilecek eylemlerle (bazı durumlarda hiçbir eylemde bulunmamayı gerektirebilir) ilgili kararlar vermek;
4. Bağımsız bir eleman olarak yerine göre eyleme geçmek (veya eylemde bulunmamak);
5. İnsanın kararları ve eylemlerinin yarattığı sonuçlarla ilgili olarak kendini hesap verebilir kılmaya istekliliği;
6. Kendini değerlendirme ve yargılama istekliliği;
7. Cesur hareket etmenin gerekli olduğu değerlendirildiğinde böyle hareket etme istekliliği.

Öz-yeterlik

Öz-yeterlik insanın kendine karşı bir tutumdur. Öz-yeterlik insanın belirli hedeflere ulaşmak üzere gerekli olan eylemleri gerçekleştirme yeteneğine pozitif bir biçimde inanç duymasını içerir. Bu inanç aynı zamanda sıklıkla, neyin gerekli olduğunu anlama, uygun kararları verebilme, görevleri yerine getirmek için uygun yöntemleri seçebilme, engellerin etrafından başarıyla dolaşabilme, olacakları etkileyebilme ve kendi yaşamını ve başkalarının yaşamını etkileyecek olaylarda bir fark yaratabilmeye olan inancı da içerir. O nedenle öz-yeterlik insanın kendi yeteneklerine olan özgüven duygularıyla ilgilidir. Düşük öz-yeterlik, yetenek düzeyi yüksekken bile, demokratik ve kültürler arası davranışlar konusunda cesaret kırıcı olabilir. Gerçekçi olmayan derecede yüksek bir öz-yeterlik ise, hüsrana ve düş kırıklığına yol açabilir. En uygun tutum, yüksek bir öz-yeterlik ile birlikte, bireylerin yeni sorunlarla baş etmelerini ve kaygı duyulan sorunlarla ilgili olarak eyleme geçmelerini sağlayan, gerçekçi bir biçimde belirlenmiş yüksek bir yetenek düzeyidir. O nedenle öz-yeterlik aşağıdakileri içerir:

1. İnsanın sorunları anlama, karar verme ve görevlerin tamamlanması için uygun yöntemleri seçme yeteneğine olan inancı;
2. İnsanın belirli amaçlara ulaşılması ve ortaya çıkabilecek engellerin aşılması için gerekli olan hareket tarzlarını organize etme ve icra etme yeteneğine olan inancı;
3. Yeni sorunlarla baş edebilme ile ilgili bir güven duygusu;
4. Demokratik taahhütler (iktidar makamında ve yetkili konumda olanları, karar ve eylemlerinin adaletsiz veya gayri adil olduğunun değerlendirildiği durumlarda sorgulamak ve hesap vermelerini talep etmek de dâhil olmak üzere) ve demokratik amaçlara ulaşmak için gerekli olduğu değerlendirilen eylemleri gerçekleştirme konusunda bir güven duygusu;
5. İnsanın kendisinininkinden farklı olduğunu düşündüğü kültürel bağları olanlarla kültürler arası diyaloga girme konusunda bir güven duygusu.

9. O nedenle, demokrasiyle ilgili durumlarla ve kültürler arası durumlarla ilgili sorumluluk tutumunun uygulanması, mevcut modelde tanımlanan üç değer kümesinden bir veya daha fazlasının (yani, insan onuruna ve insan haklarına değer verilmesi, kültürel çeşitliliğe değer verilmesi veya demokrasiye, adalete, hakkaniyete, eşitliğe ve hukukun üstünlüğüne değer verilmesi) aynı anda devreye sokulmasını gerektirmektedir. Bu değer kümesindeki bir veya daha fazla değer aynı anda devreye sokulmaması durumunda, sorumluluk demokratik bir yetkinlik olmayacak, ancak daha genel anlamda bir siyasi yetkinlik olacaktır (Bölüm 6.1, değerlerle ilgili giriş bölümüyle karşılaştırınız).

Belirsizliklere karşı hoşgörü

Belirsizliklere karşı hoşgörü, belirsiz olduğu algılanan ve birbiriyle çelişen veya bağdaşmayan birden çok yoruma tabi nesne, olay ve duruma karşı benimsenen bir tutumdur. Belirsizliklere karşı yüksek hoşgörü sahibi olanlar, bu tür nesnelere, olayları ve durumları olumlu karşılarlar, bunların doğalarında bulunan belirsizliği isteyerek kabul ederler, diğer insanların bakış açılarının kendi bakış açıları kadar yeterli olabileceğini itiraf etmeye isteklidirler ve belirsizlikle olumlu bir biçimde başa çıkarlar. O nedenle de "hoşgörü" sözcüğü burada, (belirsizliğe katlanıp tahammül etmek şeklindeki olumsuz anlamıyla değil) belirsizliği kabul etme ve kucaklama şeklindeki olumlu anlamıyla anlaşılmalıdır. Belirsizlik karşısında düşük hoşgörüye sahip olanlar ise, net ve açık olmayan durumlar ve konular söz konusu olduğunda, bunlarla ilgili tek bir bakış açısını benimserler, aşına olmadıkları durumlar ve konular hakkında kapalı bir tutuma sahip olurlar ve dünya hakkında düşünürken, sabit ve esnek olmayan kategorileri kullanırlar. O nedenle, mevcut bağlam içerisinde belirsizliklere karşı hoşgörü şunları içerir:

1. Herhangi bir durum veya konu hakkında birden çok bakış açısının ve yorumun var olduğunun anlaşılması ve kabul edilmesi;
2. İnsanın bir durumla ilgili kendi bakış açısının diğer insanlarınkinden daha iyi olamayabileceğinin anlaşılması ve kabul edilmesi;
3. Karmaşıklığın, çelişkilerin ve belirsizliğin kabul edilmesi;
4. Hakkında sadece eksik veya kısmi bilgi bulunması halinde verilen görevleri üstlenmeye istekli olunması;
5. Belirsizliğe karşı hoşgörü göstermeye ve bununla olumlu bir biçimde başa çıkmaya istekli olunması.

6.3. Beceriler

Beceri, belirli bir amaca veya sonuca varmak üzere, karmaşık, iyi düzenlenmiş düşünce veya davranış kalıplarını uyarlayarak gerçekleştirme kapasitesidir.

Demokrasi kültürü için önemli olan aşağıdaki sekiz beceri kümesi mevcuttur:

Özerk öğrenme becerileri

Özerk öğrenme becerileri, bireylerin, kendi öğrenmelerini, kendi ihtiyaçlarına göre, kendi yönlendirmeleriyle ve kendi kendilerine düzenleyerek, başkalarından herhangi bir yardım almadan gerçekleştirip düzenlemeleri ve değerlendirmeleri için gerekli olan becerilerdir. Özerk öğrenme becerileri, demokrasi kültürü için önemlidir çünkü bireylerin siyasi, toplumsal ve kültürel konularla ilgili bilgileri ve bu konularla nasıl baş edebileceklerini, sadece yakın çevrelerindeki kaynaklara dayanarak değil, aynı zamanda hem uzak hem de yakındaki pek çok ve çeşitli kaynaktan yararlanarak öğrenmelerini sağlarlar. Özerk öğrenme becerileri aşağıdaki yetenekleri ve becerileri içerir:

1. Kendi öğrenme ihtiyaçlarını belirlemek – bu ihtiyaçlar, bilgi veya anlamadaki eksikliklerden, becerilerin iyi edinilmemiş olmasından veya mevcut tutum veya değerler sonucunda ortaya çıkan güçlüklerden kaynaklanabilir;

2. Bu ihtiyaçları gidermek için gerekli muhtemel bilgi, tavsiye veya rehberlik kaynaklarını belirlemek ve bunlara erişmek – bu kaynaklar arasında, kişisel deneyimler, diğer insanlarla etkileşim ve görüşmeler, insanın kendisinininkinden farklı kültür bağları olduğu veya farklı görüşlere, fikirlere ve dünya görüşlerine sahip olduğu düşünülen insanlarla yaşanan deneyimler ve görsel medya, yazılı basın, yayın kuruluşları ve dijital medya kaynakları yer alabilir;
3. Çeşitli bilgi kaynaklarının, tavsiyelerin veya rehberlik bilgilerinin güvenilirliğini değerlendirmek ve bunları muhtemel bir yanlılık veya çarpıtma açısından değerlendirmek ve mevcut kaynak yelpazesi içinden en uygun kaynakları seçmek;
4. Bilgiyi işleme tabi tutmak ve öğrenmek, en uygun öğrenme stratejilerini ve tekniklerini kullanmak veya en güvenilir kaynaklardan tavsiye veya rehberlik bilgilerini alıp benimsemek veya izlemek; mevcut bilgi, anlama, beceri, tutum veya değerler repertuarında gereğine göre ayarlamalar yapmak;
5. Neyin öğrenildiğini, ne kadar ilerleme kaydedildiğini düşünmek, kullanılan öğrenme stratejilerini değerlendirmek ve hala öğrenilmesi gereken yeni bilgilerden ve edinilmesi gereken yeni öğrenme stratejilerinden sonuçlar çıkarmak.

Analitik ve eleştirel düşünme becerileri

Analitik ve eleştirel düşünme becerileri büyük ve karmaşık bir bağlantılı beceriler demetinden oluşur. Analitik düşünme becerileri her hangi bir materyali (örneğin metinler, yorumlar, sorunlar, olaylar, deneyimler) sistematik ve mantıksal bir biçimde analiz etmek için gerekli olan becerilerdir.

Bunlar aşağıdaki yetenekleri veya becerileri içerir:

1. Analiz edilen materyali sistematik bir biçimde bileşenlerine ayırıp bu parçaları mantıklı bir biçimde düzenlemek;
2. Her bir parçanın anlam(lar)ını, hali hazırda bilinenlerle karşılaştırıp aralarında bağlantı kurmak ve aralarındaki farkları ve benzerlikleri tespit etmek suretiyle belirleyip yorumlamak;
3. Parçaları birbirleriyle olan ilişkileri açısından incelemek ve aralarındaki (mantıksal, nedensel, zamansal) bağlantıları tespit etmek;
4. Parçalar arasındaki uyumsuzlukları, tutarsızlıkları veya farklılıkları tespit etmek;
5. Münferit parçalarla ilgili muhtemel farklı anlamları ve ilişkileri tespit etmek, bütünde eksik olması mümkün yeni parçalar üretmek, bütün üzerindeki etkilerini belirlemek üzere parçaları sistematik bir biçimde değiştirmek ve incelenen parçalarla ilgili yeni sentezler üretmek – diğer bir deyişle, yeni olasılıkları ve seçenekleri hayal edip araştırmak;
6. Bütün ile ilgili mantıklı ve savunulabilir sonuçlar oluşturabilmek için analizin sonuçlarını düzenli ve anlamlı bir biçimde bir araya getirmek.

Eleştirel düşünme becerileri her hangi bir türden materyali değerlendirmek ve bunlarla ilgili yargılarda bulunabilmek için gerekli olan becerilerdir. O nedenle bu beceriler, aşağıdaki yetenekleri veya becerileri içerir:

1. İç tutarlılık temelinde ve mevcut kanıtlar ve deneyimler temelinde değerlendirmeler yapmak;

2. Analiz edilmekte olan materyallerin geçerli, isabetli, kabul edilebilir, güvenilir, uygun, yararlı ve/veya ikna edici olup olmadığı hakkında yargıda bulunmak;
3. Materyalin temel aldığı önyargılar, varsayımlar ve metinle ilgili veya iletişimsel kuralları anlamak ve değerlendirmek;
4. Materyallerin sadece lafzıyla ilgili anlamıyla değil, aynı zamanda, bu materyalleri oluşturanların altta yatan nedenleri, niyetleri ve gündemleri dâhil olmak üzere (siyasi iletişim söz konusu olduğunda buna propaganda malzemesini tanıyabilmek ve propagandayı oluşturanların altta yatan nedenlerini, niyetlerini ve maksatlarını, yapı sökülme teorisine göre tespit etme yeteneği de dâhildir) , materyalin daha geniş, söylemsel maksadıyla etkileşime girmek;
5. Materyali, bunlarla ilgili değerlendirmeleri içeren yargılarda bulunabilmeye yardımcı olması için, üretildiği tarihsel bağlama oturtmak;
6. Söz konusu materyallerde mevcut olan seçeneklere, olanaklara ve çözümlere alternatif olabilecek farklı seçenek, olanak ve çözümleri üretmek ve geliştirmek;
7. Mevcut seçeneklerin olumlu ve olumsuz yanlarını karşılaştırmak – buna maliyet-yarar analizi (hem kısa hem uzun dönem bakış açılarını dâhil ederek) kaynak analizi (her bir seçenek için gerekli olan kaynakların uygulamada mevcut olup olmadığını değerlendirmek) ve risk analizi de (her bir seçenekle ilgili riskleri ve bunların nasıl yönetilebileceğini anlayıp değerlendirmek) dâhildir;
8. Belirli bir yorum, sonuç veya hareket tarzının lehine veya aleyhine yönelik mantıklı ve savunulabilir bir sav oluşturmak üzere, değerlendirme sürecinin sonuçlarını, açık ve belirlenebilir kıstaslara, ilkelere veya değerlere ve/veya inandırıcı kanıtlara dayalı olarak, düzenli ve anlamlı bir şekilde bir araya getirmek;
9. İnsanın kendi varsayımlarının ve önyargılarının değerlendirme sürecini yanıltıcı hale getirebileceğini ve insanın inanç ve yargılarının daima kendi kültürel bağlarına ve kültürel bakış açısına dayalı olduğunu kabul etmek.

Etkili analitik düşünme eleştirel düşünmeyi de içerirken, (yani eldeki materyallerin değerlendirilmesi) etkili eleştirel düşünme de analitik düşünmeyi içerir (yani farklılıkları görmek ve bağlantılar kurmak). Bu nedenle, analitik ve eleştirel düşünme becerileri doğal olarak birbiriyle bağlantılıdır.

Dinleme ve gözleme becerileri

Dinleme ve gözleme becerileri ötekidiğer insanların ne dediğini anlamak ve ötekidiğer insanların davranışlarından bir şeyler öğrenmek için gerekli olan becerilerdir. Diğer insanların ne dediğini anlamak için aktif dinleme yapılması gerekir – sadece ne söylendiğine değil, aynı zamanda, tonlama, sesin tizliği, ses yüksekliği, sesin oranı ve akıcılığı gibi unsurlara dikkat ederek nasıl söylendiğine dikkat edilmeli aynı zamanda şahsın söyledikleriyle birlikte sergilediği beden dili, özellikle de göz bebeklerinin hareketleri, yüz ifadeleri ve jestleri yakından izlenmelidir. Diğer insanların davranışlarının gözlem yoluyla incelenmesi de çeşitli sosyal ortamlarda ve kültürel bağlamlarda en uygun ve etkili davranışlarla ilgili önemli bir bilgi kaynağı olabilir ve öğrenenlere, bu bilgileri muhafaza ederek, söz konusu davranışları iyice öğrenmede ve ileride benzer durumlarda tekrarlamada yardımcı olabilir. Bu nedenle, dinleme ve gözleme becerileri şunları içerir:

1. Sadece söylenene değil, nasıl söylendiğine ve konuşmacının beden diline dikkat etmek;
2. Sözel ve sözel olmayan mesajlar arasındaki muhtemel tutarsızlıklara dikkat etmek;
3. Anlamsal ince ayrıntılara dikkat ederek, kısmen söylenebileceklere ve hatta söylenmeden geçilen sözlere de dikkat etmek;
4. Neyin söylendiğine ve hangi sosyal bağlamda söylendiğine dikkat etmek;
5. Ödiğer insanların davranışlarını yakından izlemek ve özellikle de kendisinden farklı kültürel bağları olduğu düşünölen insanların davranışlarına dikkat ederek, bu davranışla ilgili bilgileri zihninde muhafaza etmek;
6. Özellikle de kendisinden farklı kültürel bağları olduğu düşünölen insanların aynı durumlara nasıl benzer ve farklı tepki verdiklerini yakından dikkat etmek.

Empati

Empati diğer insanların düşönceleri, inanışları ve duygularıyla ilişki kurabilmek ve bunları anlamak ve dünyayı diğer insanların bakış açısından görmek için gerekli beceriler kümesidir. Empati insanın kendi psikolojik referans çerçevesinden çıkma (yani insanın kendi bakış açısının merkezinden uzaklaşması) ve başka bir insanın psikolojik referans çerçevesini yaratıcı bir biçimde tahmin etme ve anlama yeteneğidir. Bu beceri, diğer insanların kültürel bağlarını, dünya görüşlerini, inanışlarını, ilgi alanlarını, duygularını, arzularını ve ihtiyaçlarını hayal edebilme açısından temel bir beceridir. Birkaç tür empati türü ayırt edilebilir. Bunlar aşağıdakileri içermektedir:

1. bilişsel bakış açısı oluşturma – diğer insanların algılarını, düşöncelerini ve inanışlarını tahmin etme ve anlama yeteneği;
2. duygusal bakış açısı oluşturma – diğer insanların coşkularını, duygularını ve ihtiyaçlarını tahmin etme ve anlama yeteneği;
3. duygudaşlık, bazen “şefkatli empati” veya “empatik endişe” olarak da değinilmektedir – diğer insanların bilişsel veya duygusal durum veya haline veya maddi durumlarına ve koşullarına dayalı şefkat, merhamet ve kaygı deneyimi yaşama yeteneği.¹⁰

Esneklik ve uyum yeteneği

Esneklik ve uyum yeteneği, insanın yeni bağlamların ve durumların getirdiği güçönlöklere, taleplere ve fırsatlara etkili ve uygun bir biçimde karşılık verebilmesi için,

¹⁰ Empatinin mevcut modelde nasıl bir beceri olarak yer aldığına dikkat ediniz. “Empati” terimi kuşkusuz günlük söylemde pek çok değişik biçimde kullanılmaktadır. Örneğin bu terim bazen insanın bir başka insanın hissettiği duygu ile aynı duyguyu hissettiği durumlar için kullanılmaktadır (bir insanın, diğer insanın neşesini, paniğini, korkusunu “kapıp” paylaştığı, “duygu bulaşması” olarak sözü edilen durum), bazen diğer insanla duygusal bir bağlantı veya özdeşleşme için (örneğin: “Kitabın baş kahramanıyla büyük bir empati kurdum”) ve bazen de, diğer insan için duygudaşlıktan kaynaklanan bir merhamet veya kaygıdan söz ederken (örneğin: mevcut durumunla ilgili olarak seninle empati kuruyorum”) kullanılmaktadır. “Empati sözcüğü bazen, insanın diğer insana karşı duyduğu çok daha geniş bir tepkiler demeti için de kullanılır. Burada diğer insana olan açıklık, diğerine olan saygı, diğeryle bilişsel ve duygusal etkileşim ve diğeryle coşku dolu bir bağlantı duyguları birbirine karışmıştır. Mevcut modelde, ise “empati” terimi daha belirli ve odaklı bir biçimde, diğer insanın düşönce, inanış, duygularıyla ilişki kurmak ve bunları anlamak için gerekli olan becerileri anlatmak için kullanılmaktadır ve bir demokrasi kültürüne katılım için bu beceri kümesi hayati öneme sahiptir. Söz konusu tanımla doğal olarak, bazı durumlarda, empatinin açıklıkla ve saygıyla birlikte, tam bir yetkinlikler veya imkan ve kabiliyetler demeti olarak, eş zamanlı bir biçimde seferber edilmesi olasılığı da ihtimal dışı bırakılmamaktadır.

düşüncelerini, duygularını veya davranışlarını ilkesel bir biçimde yeni bağlamlara ve durumlara göre ayarlaması için gerekli olan becerilerdir. Esneklik ve uyum yeteneği, bireylerin yeni durumlara ve değişikliğe ve diğer insanların sosyal veya kültürel beklentilerine, iletişim tarzlarına ve iletişim davranışlarına gerekli düzeltmeleri yaparak olumlu bir biçimde uyum sağlamalarına olanak sağlar. Esneklik ve uyum yeteneği aynı zamanda bireylere yeni muhtemel durumlara, deneyimlere, karşılaşmalara ve bilgilere karşı düşünce, duygu veya davranış kalıplarını düzeltme imkânı sağlar. Böyle tanımlandığında, esneklik ve uyum, davranışların kişisel menfaat veya kazanç sağlamaya yönelik olarak, ilkesiz veya fırsatçı bir biçimde değiştirilip ayarlanmasından ayrı tutulmalıdır. Esneklik ve uyum aynı zamanda, dışarıdan gelen baskılarla yapılan bir uyumdan da ayrı tutulmalıdır.¹¹ O nedenle esneklik ve uyum yeteneği aşağıdaki beceri ve yetenekleri içerir:

1. Değişen şartlar nedeniyle alışageldiği düşünce tarzını değiştirmek veya kültürel imalar karşısında geçici olarak farklı bir bilişsel bakış açısına yönelmek;
2. Yeni bilgiler ve/veya rasyonel bir argüman ışığında kendi görüşlerini gözden geçirmek;
3. Diğer insanlarla daha etkili ve uygun iletişim ve işbirliği sağlamak için kendi çöşkularını ve duygularını kontrol etmek ve düzenlemek;
4. Kendisinden farklı kültürel bağları olduğunu düşündüğü insanlarla bir araya gelme ve etkileşime girme ile ilgili endişelerini, kaygılarını ve güvensizliklerini aşmak;
5. Kendi grubuyla geçmişe uzanan çatışmalar yaşamış bir grubun üyelerine karşı olumsuz duygularını düzenlemek ve azaltmak;
6. Mevcut kültürel ortama göre insanın davranışlarını sosyal bakımdan uygun düşecek şekilde ayarlamak;
7. Farklı iletişim tarzlarına ve davranışlarına uyum göstermek ve diğer insanların kültür normlarını ihlal etmekten kaçınmak ve bu insanlarla onların anlayabileceği vasıtalarla iletişim kurmak üzere uygun iletişim tarzlarına ve davranışlarına geçiş yapmak.

Dil, iletişim ve çok dillilik becerileri¹²

Dil, iletişim ve çok dillilik becerileri, diğer insanlarla etkili ve uygun bir biçimde iletişim kurmak için gerekli olan becerilerdir. Bunlar arasında, diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki beceriler yer alır:¹³

11. Örneğin kültürel azınlıkların çoğunluk kültürü tarafından zorla asimile edilmesi asla hoş görülmemelidir. Bütün bireyler kendi kültürel bağlarını, inanışlarını ve yaşam tarzlarını seçebilme konusunda temel bir insan hakkına sahiptirler (bakınız 8 no.lu dipnot).
12. Bu belgede dil sözcüğü hangi modalitede kullanıldığına bakılmaksızın, ister dil olarak kabul edilsin ister tanınan dillerin bir türü olarak muamele görsün, tüm dil sistemleri anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır. O nedenle bu bağlamda “sözel” ve “sözel olmayan” iletişim sırasıyla, “dil yoluyla yapılan iletişim” ve “dil dışındaki vasıtalarla yapılan iletişim” olarak anlaşılmalıdır.
13. Tabiatıyla öncelikle, etkili ve uygun iletişim için dil becerileri (konuşarak ve yazarak cümleler ve söyleyişler üretmek üzere) ve söylem becerileri gereklidir (uygun iletişim usulleri kullanarak daha uzun ve anlamlı anlatım parçaları üretmek ve belirli iletişim maksatları için sözlü ve yazılı söylemleri kullanmak). Ancak bu beceriler buradaki mevcut bağlamda genel beceriler olarak kabul edildiklerinden, modele dâhil edilmemişlerdir. Bu özel becerilerle ilgili daha ayrıntılı bilgi edinmek isteyen okuyucular, bu becerilerin daha ayrıntılı bir biçimde ele alındığı, *Dillerle ilgili Ortak Avrupa Referans Çerçevesi* adlı belgeye başvurmalıdırlar (bakınız: 5 no.lu dipnot).

1. Çok çeşitli durumlarda açık ve net bir biçimde iletişim kurabilme yeteneği – buna insanın inanışlarını, görüşlerini, ilgi alanlarını ve ihtiyaçlarını açıklamak, düşünceleri izah edip açıklığa kavuşturmak, düşünceleri savunmak, desteklemek, tartışmak, akıl yürütmek, müzakere etmek, münazara etmek, ikna etmek ve pazarlık etmek de dâhildir;
2. Başka bir dili anlamak için birden fazla dil veya dil türü kullanarak veya ortak bir dil veya lingua franca (geniş bir bölgede kullanılan geçerli ortak dil) kullanarak, kültürler arası durumların gerektirdiği iletişim gereklerini yerine getirme yeteneği;
3. Kuvvetlerin eşit olmadığı ve insanın dezavantajlı olduğu durumlarda bile kendini güvenle ve saldırgan olmaksızın ifade edebilme ve diğer insanla temel bir görüş ayrılığını o insanın onuruna ve haklarına saygı göstermek suretiyle ifade edebilme yeteneği;
4. Diğer sosyal gruplarca ve bu grupların kültürlerince kullanılan farklı ifade biçimlerini ve farklı iletişim adetlerini (sözel ve sözel olmayan) tanıyabilme yeteneği;
5. İnsanın karşısında konuştuğu kimseye uygun ve mevcut kültürel ortama uygun iletişim kuralları (hem sözel hem de sözel olmayan) uygun kullanabilmesi için iletişim davranışını değiştirebilme ve ayarlayabilme yeteneği;
6. Başka bir insanın ifade ettiği anlamların net olmaması veya başka bir insanın sözel ve sözel olmayan mesajları arasında tutarsızlıklar tespit edilmesi halinde, uygun ve duyarlı bir biçimde açıklama sağlayıcı sorular sorma yeteneği;
7. Karşısındaki insanın sözlerini tekrarlamasını veya yeniden ifade etmesini veya düşüncesini bir daha açıklamasını talep ederek veya kendi iletişiminin yanlış anlaşılması halinde, ifadelerini yeniden düzenleyerek veya sadeleştirerek iletişim kopukluklarını yönetebilme yeteneği;
8. Yazılı ve sözlü tercüme ve açıklama yapma becerileri dâhil olmak üzere, kültürler arası alışverişlerde bir dil arabulucusu görevi görmek ve insanların kendi kültür bağlarından farklı kültür bağları olduğu algılanan kimseleri anlama ve özelliklerini takdir etmelerine yardım ederek kültürler arası bir aracı görevi görmek.

İşbirliği becerisi

İşbirliği becerileri diğer insanlarla paylaşılan faaliyetlere, görevlere ve girişimlere başarılı bir biçimde katılmak için gerekli olan becerilerdir. Bu beceriler arasında aşağıdaki yetenekler ve beceriler yer almaktadır:

1. Grup ortamlarında görüş ve düşünceleri açıklamak ve diğer grup üyelerini böyle ortamlarda görüş ve düşüncelerini açıklamaya teşvik etmek;
2. Grup içinde görüş birliği ve uzlaşma sağlamak;
3. Karşılıklı ve koordineli bir biçimde diğerleriyle birlikte harekete geçmek;
4. Grup amaçları belirlemek ve oluşturmak;
5. Grubun amaçlarına ulaşmaya çalışmak ve bu amaçlara ulaşmak üzere kendi davranışlarında gerekli değişiklikleri yapmak;

6. Bütün grup üyelerinin yeteneklerini ve güçlü yanlarını takdir etmek ve diğer grup üyelerine de gelişme göstermeleri gereken veya gelişme göstermek istedikleri alanda gelişmelerine yardımcı olmak;
7. Diğer grup üyelerini grup amaçlarına ulaşmada birbirleriyle işbirliği yapmaya ve yardımcı olmaya teşvik etmek ve motive etmek;
8. Diğer bireylere yerine göre çalışmalarında yardımcı olmak;
9. Grupla anlamlı ve yararlı bilgileri, deneyimleri veya uzmanlık bilgilerini paylaşmak ve diğer grup üyelerini de bunu yapmaya ikna etmek;
10. İnsanın kendisinde ve diğer kişilerde çatışmaya ilişkin duygusal belirtileri teşhis etmek de dâhil olmak üzere, grup ortamlarında çatışma ve çelişkilerin farkına varmak ve barışçı yollardan ve diyalogdan yararlanarak uygun mukabelede bulunmak.

Çatışma çözme becerileri

Çatışma çözme becerileri, çatışmaların barışçı bir biçimde ele alınması, yönetilmesi ve çözüme kavuşturulması için gerekli olan becerilerdir. Bu beceriler aşağıdaki yetenekleri veya becerileri içermektedir:

1. Saldırganlığı ve olumsuzluğu azaltmak veya önlemek ve insanların misillemeden korkmaksızın, farklı görüşlerini serbestçe ifade edebilecekleri tarafsız bir ortam yaratmak;
2. Çatışan taraflar arasında hassasiyeti, karşılıklı anlayışı ve güveni teşvik etmek ve arttırmak;
3. Çatışan taraflar arasında güç ve/veya statü farkları olduğunu teşhis etmek ve bu farkların taraflar arasındaki iletişime muhtemel etkisini azaltacak adımlar atmamak;
4. Duyguları etkili bir biçimde yönetmek ve düzenlemek – insanın altta yatan kendi duygusal ve motivasyonel durumlarının yanı sıra, diğer insanların da altta yatan duygusal ve motivasyonel durumlarını yorumlama ve gerek insanın kendindeki, gerekse diğer insanlardaki duygusal stres, endişe ve güvensizlik durumlarıyla baş edebilmek;
5. Çatışmalarda yer alan tarafların farklı görüş açılarını dinlemek ve anlamak;
6. Çatışmalarda yer alan tarafların farklı görüş açılarını ifade edebilmek ve özetleyebilmek;
7. Çatışan tarafların sahip oldukları yanlış algılarına karşı çıkmak veya bunları azaltmak;
8. Çatışan tarafların diğer insanlar tarafından benimsenmiş bakış açıları üzerinde düşünmelerine imkân sağlamak için, bazen bir süre sessizliğe, ateşkese veya hareketsiz bir döneme ihtiyaç olduğunu anlamak ve kabul etmek;
9. Çatışmaların nedenleri ve diğer veçhelerini tespit etmek, analiz etmek, bunlara yakınlık göstermek ve belirli bağlamlara oturtmak;
10. Çatışan taraflar arasında anlaşma sağlanabilecek ortak zemini tespit etmek, çatışmaları çözüme kavuşturacak seçenekleri belirlemek ve muhtemel ara çözümler veya çözümleri geliştirmek;

11. Diğer insanlara, mevcut seçenekleri daha iyi anlamalarını sağlayarak, çatışmalara çözüm bulmalarına yardımcı olmak;
12. İlgili taraflara, çatışmaya en iyi ve kabul edilebilir çözüm üzerinde görüş birliğine varmada yardımcı olmak ve yol göstermek.

6.4. Bilgi ve eleştirel anlayış

Bilgi bir insanın sahip olduğu veriler bütünü, anlayış ise anlamların anlaşılması ve değerlendirilmesidir. "Eleştirel anlayış" terimi ise mevcut bağlamda, anlaşılmakta ve değerlendirilmekte olan şeyin üzerinde aktif bir biçimde düşünmeyi ve eleştirel bir biçimde değerlendirmede bulunmayı gerektiren (otomatik, düşünmeksizin yapılan yorumdan farklı olarak) demokratik süreçler ve kültürler arası diyalog çerçevesinde anlamların idrak edilmesi ve değerlendirilmesidir.

Bir demokrasi kültürü için gerekli olan çeşitli bilgi ve eleştirel anlama biçimleri aşağıdaki üç kümede ele alınır:

İnsanın kendisiyle ilgili bilgi ve eleştirel anlayış

Demokrasi kültürüne etkili ve gereken biçimde katılım için insanın kendisiyle ilgili farkındalığı ve kendisini anlaması hayati önem taşır. İnsanın kendisiyle ilgili bilgi ve eleştirel anlayışın, aşağıdakiler dâhil olmak üzere çeşitli yönleri vardır:

1. İnsanın kendi kültür bağlarıyla ilgili bilgi ve anlayış;
2. İnsanın dünya ile ilgili bakış açısına ve bu bakış açısının bilişsel, duygusal ve motivasyonel yanları ve önyargılarıyla ilgili bilgi ve anlayış;
3. İnsanın dünyaya bakış açısının altında yatan varsayımlar ve ön yargılarla ilgili bilgi ve anlayış;
4. İnsanın dünyaya bakış açısının ve varsayımlarının ve ön yargılarının insanın kültürel bağlarına ve deneyimlerine nasıl bağlı ve bağımlı olduğu ve bunun da giderek insanın algılarını, yargılarını ve diğer insanlara olan tepkilerini nasıl etkilediğine ilişkin anlayış;
5. Özellikle de diğer insanlarla iletişim ve işbirliği bağlamında insanın kendi çocukları, duyguları ve motivasyonlarıyla ilgili farkındalık;
6. İnsanın kendi yetkinliklerinin ve tecrübe birikiminin sınırlarıyla ilgili bilgisi ve anlayışı

Dil ve iletişim ilişkin bilgi ve eleştirel anlayış

Dil ve iletişimle ilgili bilgi ve eleştirel anlayışın, aralarında aşağıdakiler de dâhil olmak üzere pek çok farklı yönü vardır:

1. İnsanın kullandığı dil(ler)de işlerliği olan, sosyal bakımdan uygun, sözel ve sözel olmayan iletişim kurallarıyla ilgili bilgiler;
2. Diğer kültürel bağları olan insanların, insanın kendisiyle aynı dili kullanıyor olsalar bile, farklı, ancak onların bakış açısından anlamlı olan, sözel ve sözel olmayan iletişim kuralları izleyebileceklerinin anlaşılması;

3. Farklı kültürel bağları olanların, yapılan iletişimin anlamını farklı biçimlerde algılayabileceğinin anlaşılması;
4. Her hangi bir dilde, birden çok konuşma biçimi ve aynı dili farklı şekillerde kullanma yöntemleri olduğunun anlaşılması;
5. Bir dilin kullanımının, o dilin içine yerleştiği kültürde dolaşımda olan bilgi, anlam ve kimliklerin bir taşıyıcısı olarak, nasıl kültürel bir uygulama olduğunun anlaşılması;
6. Dillerin, o kültürde paylaşılan düşünceleri çok özel bir biçimde ifade edebileceği ve bu anlatıma başka bir dil vasıtasıyla erişimin güç olabileceğinin anlaşılması;
7. Farklı iletişim tarzlarının, iletişim süreciyle nasıl çelişebileceği, hatta iletişimi sekteye uğratabileceğini anlama da dâhil, farklı iletişim tarzlarının diğer insanlar üzerinde yaratacağı sosyal şokun ve etkilerin anlaşılması;
8. İnsanın kendi varsayımlarının, ön yargılarının, algılarının, inanışlarının ve yargılarının insanın konuştuğu belirli dille ilgisinin anlaşılması.

Dünyaya ilişkin bilgi (siyaset, hukuk, insan hakları, kültür, kültürler, dinler, tarih, medya, ekonomiler, çevre, sürdürülebilirlik dâhil olmak üzere) ve eleştirel anlayış

Dünyaya ilişkin bilgi ve eleştirel anlayış aşağıdakilerin tümünü de içeren, çok çeşitli alanlarda, geniş ve karmaşık bir bilgi ve anlayış yelpazesini kapsamaktadır:

(a) Eleştirel bir siyaset ve hukuk anlayışı şunları içerir:

1. Demokrasi, özgürlük, adalet, eşitlik, vatandaşlık, hak ve sorumluluklar, yasa ve yönetmeliklerin gerekliliği ve hukukun üstünlüğü dâhil olmak üzere, siyasi ve yasal kavramlarla ilgili bilgi ve anlayış;
2. Siyasi partilerin görevleri, seçim süreçleri ve oy verme dâhil olmak üzere, demokratik süreçlerle ve demokratik kurumların nasıl çalıştığına dair bilgi ve anlayış;
3. Sivil toplumun ve STK'ların bu açıdan oynayacağı rol de dâhil olmak üzere, vatandaşların siyasi tartışmalara ve karar verme süreçlerine katılabileceği ve politikaları ve toplumu etkileyebileceği çok çeşitli yöntemlere dair bilgi ve anlayış;
4. Demokratik toplumlarda güç ve iktidar ilişkilerine, siyasi görüş ayrılıklarına ve görüşlerle ilgili çelişkilere ve bu anlaşmazlık ve çelişkilerin barış yoluyla nasıl çözüme kavuşturulacağına dair bilgi ve anlayış;
5. Güncel olaylar, çağdaş sosyal ve siyasi sorunlar ve diğer insanların siyasi görüşlerine dair bilgi ve anlayış;
6. Çağımızda demokrasiye yönelik tehditlerle ilgili bilgi ve anlayış.

(b) İnsan haklarıyla ilgili bilgi ve eleştirel anlayış aşağıdakileri içerir:

1. İnsan haklarının bütün insanların doğasında olan insan onurunu temel aldığına dair bilgi ve anlayış;
2. İnsan haklarının evrensel, vazgeçilmez ve bölünemez olduğu ve herkesin sadece insan haklarına değil, aynı zamanda milli köken, etnik köken, ırk, din, dil,

yaş, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, siyasi görüş, nerede doğduğu, sosyal menşei, mülkiyet, engellilik, cinsel yönelim veya diğer statüsüne bakılmaksızın, diğer insanların haklarına saygı gösterme sorumluluğunu taşıdığına dair bilgi ve anlayış;

3. Devletlerin ve hükümetlerin insan haklarıyla ilgili yükümlülüklerine dair bilgi ve anlayış;
4. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi dâhil olmak üzere insan haklarının tarihçesiyle ilgili bilgi ve anlayış;
5. İnsan hakları, demokrasi, özgürlük, adalet, barış ve güvenlik arasındaki ilişkiye dair bilgi ve anlayış;
6. Farklı toplumlarda ve kültürlerde insan haklarının farklı biçimlerde yorumlanabileceği ve yaşanabileceği ancak bu muhtemel değişkenliklerin kültürel bağlamdan bağımsız olarak, insan hakları konusunda asgari standartları belirleyen ve üzerinde görüş birliği sağlanmış uluslararası yasal belgelerce belirli bir çerçeveye oturtulduğuna dair bilgi ve anlayış;
7. İnsan hakları ilkelerinin belirli durumlarda, pratikteki uygulamaları, insan hakları ihlallerinin nasıl meydana gelebileceği, insan hakları ihlallerinin nasıl ele alınabileceği ve insan hakları arasındaki muhtemel çelişkilerin nasıl çözüme kavuşturulabileceği hakkında bilgi ve anlayış;
8. Günümüzde dünyadaki önemli insan hakları sorunlarıyla ilgili bilgi ve anlayış;

(c) Aşağıdakileri de içeren, kültür ve kültürlerle ilgili bilgi ve eleştirel anlayış:

1. İnsanların kültürel bağlarının dünya görüşlerini, ön yargılarını, algılarını, değerlerini, davranışlarını ve diğer insanlarla etkileşimini nasıl etkilediğine dair bilgi ve anlayış;
2. Bütün kültürel grupların kendi içlerinde değişken ve heterojen olduğu, doğalarında sabit ve değişmeyen özellikler olmadığı, geleneksel kültürel anlamlara karşı çıkan ve sorgulayan bireyleri içerdiği ve kültürel grupların sürekli bir evrim ve değişim içinde olduğuna dair bilgi ve anlayış;
3. Kültür grupları içinde ve bunların birbiri arasındaki güç yapılarının, ayrımcı uygulamaların ve kurumsal engellerin, güçsüzleştirilmiş insanların önündeki fırsatları nasıl kısıtladığına dair bilgi ve anlayış;
4. Özellikle de etkileşim içinde bulunan ve insanın kendisinininkinden farklı kültürel bağları olduğu algılanan, belirli kültürel bağları olan insanlarca kullanılan belirli inanış, değer, norm, adet, söylem ve ürünlerle ilgili bilgi ve anlayış;

(d) Aşağıdakileri de içeren, dinlerle ilgili bilgi ve eleştirel anlayış:

1. Belirli dini geleneklerin tarihinin temel yanları, belirli dini geleneklerin temel metin ve doktrinleri ve farklı dini gelenekler arasındaki ortak yanlar ve farklılıklarla ilgili bilgi ve anlayış;
2. Dini semboller, dini törenler ve dilin dini kullanımına ilişkin bilgi ve anlayış;
3. Belirli dinlerin gereklerini yerine getiren bireylerin inanış, değer, adet ve deneyimlerinin temel özelliklerine dair bilgi ve anlayış;

4. Dinlerin sübjektif deneyimleri ve bunlarla ilgili kişisel ifadelerin söz konusu dinlerin standart metinlerinde yer alan temsilinden çeşitli bakımlardan farklılıklar gösterebileceği gerçeğinin anlaşılması;
5. Münferit dinler içerisindeki inanış ve uygulamaların çeşitlilik içerdiğine dair bilgi ve anlayış;
6. Bütün dini grupların içinde geleneksel dini anlamları sorgulayan ve bunlara karşı çıkan bireylerin olduğu ve dini grupların değişmeyen sabit özellikleri olmadığı ve sürekli bir evrim ve değişim içinde olduklarına dair bilgi ve anlayış.

(e) Aşağıdakileri de içeren, tarihle ilgili bilgi ve eleştirel anlayış:

1. Tarihin akışkan ve değişken özelliğine ve geçmişle ilgili yorumların zaman içinde ve kültürler arasında nasıl değiştiğine dair bilgi ve anlayış;
2. Çağdaş dünyaya şekil veren tarihsel güçler ve unsurlar hakkındaki farklı bakış açılarına ilişkin özel anlatımlara dair bilgi ve anlayış;
3. Özellikle de, verilerin nasıl seçildiği ve inşa edildiği ve bunların tarihsel anlatımlar, izahatlar ve savların üretiminde nasıl kanıtlar haline geldiğine ilişkin tarihsel araştırma sürecinin anlaşılması;
4. Tarihle ilgili bilgilere marjinalleştirilmiş grupların (örneğin azınlık kültürleri ve kadınlar) katkıları çoğu kez standart tarih anlatımlarının dışında bırakıldığından, tarihle ilgili alternatif bilgi kaynaklarına erişimin gerekliliğinin anlaşılması;
5. Tarih anlatımlarının nasıl çoğu kez etnosantrik (etnik merkezli) bir görüş açısından sunulup öğretildiğine dair bilgi ve anlayış;
6. Demokrasi ve vatandaşlık kavramlarının farklı kültürlerde zaman içinde nasıl geliştiğine dair bilgi ve anlayış;
7. Klişeleştirmenin nasıl insanlardan bireyselliği ve çeşitliliği esirgemede ve insan haklarını baltalamada kullanılan bir ayrımcılık türü olduğuna ve bazı hallerde insanlığa karşı işlenen suçlara yol açtığına dair bilgi ve anlayış;
8. Geçmiş içinde bulunduğumuz zamanın ışığında, geleceğe dönük bir biçimde anlayıp yorumlamak ve geçmişin, çağdaş dünya ile ilgili kaygı ve sorunlar açısından anlamını kavramak.

(f) Medyayla ilgili bilgi ve eleştirel anlayış:

1. Kitlelere yayın yapan medya kuruluşlarının, ellerindeki bilgiyi kamu tüketimine sunmadan önce seçerken, yorumlarken ve düzenlerken hangi süreçlerden geçirdiğine ilişkin bilgi ve anlayış;
2. Kitle iletişiminin, üreticilerin ve tüketicilerin de yer aldığı bir meta olduğu konusunda ve içerik, görüntü, mesaj ve reklam üreticilerinin kitle medyasına yönelik muhtemel gaye, niyet ve maksatlarıyla ilgili bilgi ve anlayış;
3. Dijital medyayla, dijital medya içeriği, görüntüleri, mesajları ve reklamlarının nasıl üretildiği ve bunları üreten çoğaltanların çeşitli muhtemel gaye, niyet ve maksatlarıyla ilgili bilgi ve anlayış;
4. Kitleleşen medya ve dijital medya içeriğinin, bireylerin yargıları ve davranışları üzerinde yapabileceği etkilere dair bilgi ve anlayış;

5. Kitlesele medyadaki ve dijital medyadaki siyasi mesajların, propagandanın ve nefret söylemlerinin nasıl üretildiğine ve bu iletişim türlerinin nasıl teşhis edilebileceğine ve bireylerin kendilerini bu tür iletişimin etkilerine karşı nasıl koruyabileceklerine dair bilgi ve anlayış.

(g) Ekonomi, çevre ve sürdürülebilirlik konularında bilgi ve eleştirel bir anlayış:

1. İstihdam, kazanç, kâr, vergilendirme ve devlet harcamaları arasındaki ilişkiler de dâhil olmak üzere, ekonomi ve ekonomik ve mali süreçlerin toplumların işleyişini etkilemesiyle ilgili bilgi ve anlayış;
2. Gelir ve gider arasındaki ilişkiye, borcun mahiyeti ve yarattığı sonuçlara, borçlanmanın gerçek maliyetine ve ödeme gücünü aşan borçlarla ilgili risklere dair bilgi ve anlayış;
3. Küresel topluluğun ekonomik açıdan birbirine bağlı oluşuna ve kişisel tüketim seçimlerinin ve kalıplarının dünyanın diğer bölgeleri üzerinde yaratacağı etkilere dair bilgi ve anlayış;
4. Doğal çevreye, doğal çevreye etki edecek unsurlara, çevreye verilen hasarla ilgili risklere, mevcut çevresel sorunlara ve sorumlu tüketim ve çevresel koruma ve sürdürülebilirliğe dair bilgi ve anlayış;
5. Özellikle de küresel bir bakış açısından, ekonomik, sosyal, siyasi ve çevresel süreçler arasındaki bağlantılarla ilgili bilgi ve anlayış;
6. Küreselleşmeyle ilgili etik sorunlara dair bilgi ve anlayış.

7. Sonuç

Bu belgenin başlangıç bölümünde de belirtildiği gibi, burada sunulan modelde, öğrencilerin, etkili ve süreçlere katılan vatandaşlar haline gelip, çeşitli kültürleri içeren demokratik toplumlarda diğer insanlarla eşit bir biçimde barış içinde yaşamak istemeleri halinde edinmeleri gereken yetkinlikler tarif edilmeye çalışılmaktadır. Mevcut modelin eğitsel karar verme ve planlama sürecinde yararlı olması ve eğitim sistemlerini, öğrencileri demokratik ve farklı kültürler arasında yaşayabilecek yetkin vatandaşlar olarak hayata hazırlama amacına yönlendirmeye yardımcı olması ümit edilmektedir.

Modelin aynı zamanda eğitim sistemlerinin, öğrencileri, demokratik kurumların ve insan haklarına saygının oluşturduğu çerçevede içinde, hayatta kendi gayelerini seçebilen ve bu gayelerin peşinden koşabilen bağımsız sosyal birimler olarak güçlendirmesi ümit edilmektedir. Modeldeki çeşitli yetkinlikler bu amaç için özellikle anlamlıdır. Örneğin, öğrenciler diğer kültürlere, inanışlara, dünya görüşlerine ve uygulamalara karşı bir açıklık tutumu geliştirebilirlerse, kendilerinin birlikte büyüdükleri geleneksel bakış açıları ve yaşam tarzlarının ötesinde yer alan diğer bakış açıları ve yaşam tarzlarını araştırma ve keşfetmeye istekli olacak, kendi deneyimlerini ve ufuklarını genişletmiş olacaklardır. Öğrenciler bağımsız öğrenme becerileri edinmeleri halinde, bu yeni bakış açıları ve yaşam tarzlarını bağımsız bir biçimde öğrenebilecek, bunun için yalnızca hemen yakın çevrelerindeki diğer öğrencileri sağlayacağı bilgiye bağlı kalmayacaklardır. Analitik ve eleştirel düşünme becerilerini edinirlerse, alternatif bakış açıları ve yaşam tarzlarını ve yeni bilgileri ve fikirleri ayrıntılı bir incelemeye tabi tutabilecekler ve bunların kabul edilebilir veya arzu edilebilir olup olmadıklarına kendi değerlendirmeleri sonucunda bir yargıya varabileceklerdir. Bunun yanı sıra, gençler insan onuruna ve insan haklarına, kültür çeşitliliğine ve demokrasiye değer vermeyi öğrenmeleri halinde, o zaman bu değerler tüm seçimlerinde ve eylemlerinde bir temel olarak kullanılacak ve gençler yaşamlarını diğer insanların onuruna, insan haklarına ve demokrasi ilkelerine saygı göstererek yaşayacaklardır.

Kısacası, öğrencilerin bu modelde belirtilen yetkinliklerle donatılması, insan hakları ve demokratik süreçlere saygının sağladığı çerçevede içinde, kendi amaçlarını seçme ve bunlara ulaşmaya çalışma yönünde güçlendirilmeleri için atılması gereken çok önemli bir adımdır. Onları eğitim sistemi içerisinde bu yetkinliklerle donatırken, aynı zamanda yapısal dezavantajlar ve eşitsizliklerle mücadele için adımlar atılması, kültürel açıdan çeşitli unsurları barındıran demokratik toplumlarımızın sağlıklı bir geleceğe sahip olmasını sağlama ve bu toplumlarda yaşayan bütün gençlerin güçlendirilmesini ve gelişmesini temin etme açısından hayati önem taşımaktadır.

Ek A

Projede değerlendirilen yetkinlik şemalarının kaynakları

Bu ekte proje de değerlendirilen tüm yetkinlik sistemlerinin kaynakları yer almaktadır. Aşağıdaki listedeki bazı kaynaklar birden fazla yetkinlik şemasını içerirken, diğerleri de başka kaynaklarda yer alan yetkinlik şemalarını tekrarlamaktadırlar. O nedenle, bu listedeki belgelerin sayısı (102), değerlendirilen toplam şema sayısından (101) farklıdır. Farklı bir açıklama yoksa tüm web sitelerine 17 Şubat 2016'da erişim sağlanmıştır.

1. Abbe A., Gulick L. M. V. and Herman J. L. (2007), *Cross-cultural competence in army leaders: a conceptual and empirical foundation*. Army Research Institute for the Behavioral and Social Sciences, Arlington, VA, www.deomi.org/CulturalReadiness/documents/CCCompetenceArmy.pdf.
2. AFS Intercultural Programs (2013), *AFS educational goals*, www.afs.org/afs-and-intercultural-learning/afs-educational-goals/.
3. Audigier F. (2000), *Basic concepts and core competencies for education for democratic citizenship*, Council of Europe, Strasbourg, www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Curriculum/SEEPDFs/audigier.pdf.
4. Barrett M. (2013), "Intercultural competence: a distinctive hallmark of interculturalism?", in Barrett M. (ed.), *Interculturalism and multiculturalism: similarities and differences* (pp. 147-68), Council of Europe Publishing, Strasbourg.
5. Barrett M. (2015), "An integrative model of political and civic participation: linking the macro, social and psychological levels of explanation", in Barrett M. and Zani B. (eds), *Political and civic engagement: multidisciplinary perspectives* (pp. 162-87), Routledge, London.
6. Barrett M. and Brunton-Smith I. (2014), "Political and civic engagement and participation: towards an integrative perspective", *Journal of Civil Society* 10(1), 5-28.
7. Barrett M., Byram M., Lázár I., Mompoint-Gaillard P. and Philippou S. (2014), *Developing intercultural competence through education*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/education/pestalozzi/Source/Documentation/Pestalozzi3.pdf.
8. Beacco J.-C., Byram M., Cavalli M., Coste D., Cuenat M. E., Goullier F. and Panthier J. (2010), *Guide for the development and implementation of curricula for plurilingual*

- and intercultural education*, Council of Europe, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Source2010_ForumGeneva/GuideEPI2010_EN.pdf.
9. Bertelsmann Stiftung and Fondazione Cariplo (2008), *Intercultural competence – the key competence in the 21st century?*, Bertelsmann Foundation Publishers, Gütersloh.
 10. Boix Mansilla V. and Jackson A. (2011), *Educating for global competence: preparing our youth to engage the world*, Asia Society, New York, <http://asiasociety.org/files/book-globalcompetence.pdf>.
 11. Bologna Working Group on Qualifications Frameworks (2005), *A framework for qualifications of the European Higher Education Area*, Ministry of Science, Technology and Innovation, Copenhagen, www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/050218_QF_EHEA.pdf.
 12. Brander P., Cardenas C, de Vicente Abad J., Gomes R. and Taylor M. (2004), *Education pack “All different – all equal”*, Council of Europe, Strasbourg, <http://eycb.coe.int/edupack/>.
 13. Brander P., De Witte L., Ghanea N., Gomes R., Keen E., Nikitina A. and Pinkeviciute J. (2012), *Compass: manual for human rights education with young people*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/eycb/Source/Compass_2012_FINAL.pdf.
 14. Brett P., Mompoin-Gaillard P. and Salema M. H. (2009), *How all teachers can support citizenship and human rights education: a framework for the development of competences*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/education/edc/Source/Resources/Pack/How_all_Teachers_EN.pdf.
 15. Byram M. (1997), *Teaching and assessing intercultural communicative competence*, Multilingual Matters, Clevedon.
 16. Byram M. (2008), *From foreign language education to education for intercultural citizenship*, Multilingual Matters, Clevedon.
 17. Byram M., Barrett M., Ipgrave J., Jackson R. and Méndez García M. C. (2009a), *Autobiography of intercultural encounters: context, concepts and theories*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/autobiography/source/aie_en/aie_context_concepts_and_theories_en.pdf.
 18. Byram M., Barrett M., Ipgrave J., Jackson R. and Méndez García M. C. (2009b), *Autobiography of intercultural encounters: notes for facilitators*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/autobiography/Source/AIE_en/AIE_notes_for_facilitators_en.pdf.
 19. Byram M., Gribkova B. and Starkey H. (2002), *Developing the intercultural dimension in language teaching: a practical introduction for teachers*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/guide_dimintercult_en.pdf.
 20. Campaign for the Civic Mission of Schools (CCMS) (2011), *Guardian of democracy: The Civic Mission of Schools*, Campaign for the Civic Mission of Schools, Silver Spring, MD, <http://civicmission.s3.amazonaws.com/118/f0/5/171/1/Guardian-of-Democracy-report.pdf>.

21. Candelier M., Camilleri-Grima A., Castellotti V., de Pietro J.-F., Lőrincz I., Meißner F. J., Noguero A. and Schröder-Sura A. (2012), *FREPA – a framework of reference for pluralistic approaches: competences and resources*, European Centre for Modern Languages/Council of Europe, Strasbourg, <http://carap.ecml.at/>.
22. Catteeuw P. (2012), *A framework of reference for intercultural competence*, FARO, Brussels, www.faronet.be/e-documenten/a-framework-of-reference-for-intercultural-competence-a-21st-century-flemish-experiment.
23. Čehajić S., Brown R. and Castano E. (2008), "Forgive and forget? Antecedents and consequences of intergroup forgiveness in Bosnia Herzegovina", *Political Psychology* 29(3), 351-67.
24. Čehajić S., Effron D., Halperin E., Liberman V. and Ross L. (2011), "Affirmation, acknowledgment of in-group responsibility, group-based guilt, and support for reparative measures", *Journal of Personality and Social Psychology* 101, 256-70.
25. Cohen-Chen S., Halperin E., Crisp R. J. and Gross J. J. (2014), "Hope in the Middle East: malleability beliefs, hope, and the willingness to compromise for peace", *Social Psychological and Personality Science* 5 (1), 67-75.
26. Connerley M. L. and Pedersen P. B. (2005), *Leadership in a diverse and multicultural environment: developing awareness, knowledge, and skills*, Sage, Thousand Oaks, CA.
27. Conseil Supérieur des Programmes, Ministère de l'éducation nationale, France (2014), *Projet d'enseignement moral et civique*, http://cache.media.education.gouv.fr/file/Organismes/32/8/CSP-Projet_EMC_337328.pdf.
28. Council of Europe (1996), *EDC consultative meeting*, Doc. DECS/CIT (96)1.
29. Council of Europe (2009), *Policies and practices for teaching sociocultural diversity – competences*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/education/diversity/Competences_en.asp.
30. Crosbie V. (2014), "Capabilities for intercultural dialogue", *Language and Intercultural Communication* 14(1), 91-107.
31. Deardorff D. K. (2006), "The identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of internationalization at institutions of higher education in the United States", *Journal of Studies in International Education* 10, 241-66.
32. Department for Education, England, UK (2013), *Citizenship programmes of study: Key Stages 3 and 4, National Curriculum in England*, www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/239060/SECONDARY_national_curriculum_-_Citizenship.pdf.
33. Departamento de Educación, Gobierno de Navarra [Government of Navarra] (2012), *Competencia social y ciudadana y coeducación: orientaciones para las materias de primaria y secundaria*, http://coeducando.educacion.navarra.es/wp-content/uploads/2010/11/competencia_social_y_ciudadana_y_coeducacion.pdf.
34. Departamento de Educación, Universidades e Investigación, Gobierno Vasco [Basque Government] (n.d.), *Las competencias básicas en el Sistema Educativo de la C.A.P.V.*, www.hezkuntza.ejgv.euskadi.net/r43-573/es/contenidos/informacion/

dig_publicaciones_innovacion/es_curricul/adjuntos/14_curriculum_competencias_300/300002c_Pub_BN_Competiciones_Basicas_c.pdf.

35. EC-CoE Youth Partnership (2014), *Guidelines for intercultural dialogue in non-formal learning/education activities*. European Commission and Council of Europe, <http://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/8492613/ICD2014.pdf/73add476-4e8e-4522-8fb5-67df5e4ccfc8>.
36. ELICIT (2010), *Reference framework of competences for teaching European citizenship literacy*, www.elicitizen.eu/tools-for-education/reference-framework.
37. European Consortium for Accreditation (2005), *Dublin Descriptors*, http://ecahe.eu/w/index.php/Dublin_Descriptors.
38. European Parliament (2006), Recommendation 2006/962/EC of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning. *Official Journal of the European Union*, L 394/10, 30.12.2006, http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11090_en.htm and <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?jsessionId=5CpqTzDLm1sDXXGD82RBdwXQKRv1fJLbn9y8ngmS8GNmyNv9ynVLI-975582138?uri=CELEX:32006H0962>.
39. Eurydice (2012), *Citizenship Education in Europe*, Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, P9 Eurydice, Brussels.
40. Fantini A. E. and Tirmizi A. (2006), *Exploring and assessing intercultural competence*, World Learning Publications, Paper 1, http://digitalcollections.sit.edu/worldlearning_publications/1.
41. Flowers N., Brederode-Santos M. E., Claeys J., Fazah R., Schneider A. and Szelényi Z. (2009), *Compassito: manual on human rights education for children* (2nd edition), Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.eycb.coe.int/compassito/pdf/Compassito%20EN.pdf.
42. Frau-Meigs D. (2007), *General Rapporteur's report on the workshop on "Media literacy and human rights: education for sustainable democratic societies"*, Graz, Austria, 5-7 December 2007.
43. Göksel A., Gomes R., Keen E. and Brander P. (2010), *Mosaic: the training kit for Euro-Mediterranean youth work*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/publications/T-kit-s/11/6577_T-Kit_11_A4_assemble.pdf.
44. Gollob R., Krapf P. and Weidinger W. (eds) (2010), *Educating for democracy: background materials on democratic citizenship and human rights education for teachers*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/education/edc/Source/Resources/Teachers_manuals/Educating_democracy_EN.pdf.
45. Gonzalez R., Manzi J. and Noor M. (2011), "Intergroup forgiveness and reparation in Chile: the role of identity and intergroup emotions", in Tropp L. and Mallett R. (eds), *Moving beyond prejudice reduction: pathways to positive intergroup relations* (pp. 221-40), American Psychological Association, Washington, DC.
46. Government of Andorra (2015), "Annex I Perfil de l'alumne a l'acabament de la segona ensenyança de l'Escola Andorrana", in Decret d'ordenament de l'educació bàsica obligatòria del sistema educatiu andorrà, *Butlletí Oficial del Principat*

d'Andorra 17, 4 de març del 2015, www.bopa.ad/bopa/027017/Documents/ga27017062.pdf.

47. Government of Hungary (2011), *Decree on the issue, introduction and implementation of the National Core Curriculum*. Magyar Közlöny.
48. Government of Spain (2013), *Boletín Oficial del Estado* 295, Martes 10 de diciembre de 2013, Sec. I. Pág. 97858-97921, www.boe.es/boe/dias/2013/12/10/pdfs/BOE-A-2013-12886.pdf.
49. Grindal K. (1997), *EDC: basic concepts and core competences: the approach in Norway*, Council of Europe, Strasbourg.
50. Halperin E., Crisp R., Husnu S., Trzesniewski K. H., Dweck C. S. and Gross J. J. (2012), "Promoting intergroup contact by changing beliefs: group malleability, intergroup anxiety and contact motivation", *Emotion* 12, 1192-95.
51. Halperin E., Porat R., Tamir M. and Gross J. J. (2013), "Can emotion regulation change political attitudes in intractable conflict? From the laboratory to the field", *Psychological Science* 24, 106-111.
52. Halperin E., Russell G. A., Trzesniewski H. K., Gross J. J. and Dweck S. C. (2011), "Promoting the peace process by changing beliefs about group malleability", *Science* 333, 1767-69.
53. Hewstone M., Cairns E., Voci A., Hamberger J. and Niens U. (2006), "Intergroup contact, forgiveness, and experience of 'The Troubles' in Northern Ireland", *Journal of Social Issues* 62(1), 99-120.
54. Himmelmann G. (2003), "Zukunft, Fachidentität und Standards der politischen Bildung", unpublished manuscript, TU Braunschweig, Institut für Sozialwissenschaften, Braunschweig [summarised in Byram, 2008].
55. Hoskins B. and Deakin Crick R. (2008), *Learning to learn and civic competences: different currencies or two sides of the same coin?* JRC Scientific and Technical Report EUR 23360 EN 2008, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
56. Hoskins B., Villalba C. M. H. and Saisana M. (2012), *The 2011 Civic Competence Composite Indicator (CCCI-2): measuring young people's civic competence across Europe based on the IEA International Citizenship and Civic Education Study*, JRC Scientific and Technical Report EUR 25182 EN 2012, Office for Official Publications of the European Communities. Luxembourg.
57. Hoskins B., Villalba E., Van Nijlen D. and Barber C. (2008), *Measuring civic competence in Europe: a composite indicator based on IEA Civic Education Study 1999 for 14 Years Old in School*, JRC Scientific and Technical Report EUR 23210 EN 2008, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
58. INCA (2004), INCA Framework (assessor version), <https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/the-inca-project-intercultural-competence-assessment>.
59. Jackson R. (2014), *Signposts: policy and practice for teaching about religions and non-religious world views in intercultural education*, Council of Europe Publishing, Strasbourg.

60. Karwacka-Vögele K. (2012), "Towards indicators for intercultural understanding" in Huber J. (ed.), *Intercultural competence for all: preparation for living in a heterogeneous world* (pp. 51-60), Council of Europe Publishing, Strasbourg.
61. Krammer R., Kühberger C. and Windischbauer E. (2008), *Die durch politische Bildung zu erwerbenden Kompetenzen: Ein Kompetenz-Strukturmodell*, Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur, Vienna, www.phsalzburg.at/fileadmin/PH_Dateien/Politische_Bildung_Windischbauer/KompetenzmodellKurzUndLangversion.pdf.
62. Lázár I. (ed.) (2012), *Recognising intercultural competence: what shows that I am interculturally competent?* Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/education/Pestalozzi/home/What/ICCTool_en.asp.
63. Mata P. and Del Olmo M. (2009), "What do we mean by intercultural education? Results of an analysis on what INTER Network member think IE is and should be put in practice", in Gil Jaunena I. (ed.), *Diversity, inclusion and the values of democracy: building teachers' competences for intercultural education* (pp. 12-23), European Commission's Lifelong Learning Programme: INTER Network, 134367-LLP-1-2007-1-ES-COMENIUS-CNW.
64. Messner W. and Schäfer N. (2012), "Advancing intercultural competencies for global collaboration", in Bäumer U., Kreutter P. and Messner W. (eds), *Globalization of professional services* (pp. 189-201), Springer Verlag, Berlin.
65. Milot M. (2007), "The religious dimension in intercultural education", in Keast J. (ed.), *Religious diversity and intercultural education: a reference book for schools* (pp. 19-30), Council of Europe Publishing, Strasbourg.
66. Mompoin-Gaillard P. and Lázár I. (eds) (2015), *TASKs for democracy: 60 activities to learn and assess transversal attitudes, skills and knowledge*, Council of Europe Publishing, Strasbourg.
67. National Task Force on Civic Learning and Democratic Engagement (NTF) (2012), *A crucible moment: college learning and democracy's future*, Association of American Colleges and Universities, Washington, DC.
68. Neuner G. (2012), "The dimensions of intercultural education", in Huber J. (ed.), *Intercultural competence for all: preparation for living in a heterogeneous world* (pp. 11-49), Council of Europe Publishing, Strasbourg.
69. Noor M. and Cantacuzino M. (2013), *The forgiveness toolbox*, www.theforgivenessstoolbox.com.
70. Noor M., Brown R. J. and Prentice G. (2008), "Precursors and mediators of intergroup reconciliation in Northern Ireland: a new model", *British Journal of Social Psychology* 47(3), 481-95.
71. Noor M., Brown R., Gonzalez R., Manzi J. and Lewis C. A. (2008), "On positive psychological outcomes: what helps groups with a history of conflict to forgive and reconcile with each other?", *Personality and Social Psychology Bulletin* 34(6), 819-32.
72. North-South Centre of the Council of Europe (2010), *Global education guidelines: a handbook for educators to understand and implement global education*, North-South Centre of the Council of Europe, Lisbon, www.coe.int/t/dg4/nscentre/GE/GE/GE-Guidelines/GEguidelines-web.pdf.

73. Nussbaum M. (1997), *Cultivating humanity: a classical defense of reform in liberal education*, Harvard University Press, Cambridge, MA.
74. Nussbaum M. (2006), "Education and democratic citizenship: capabilities and quality education", *Journal of Human Development* 7(3), 385-95.
75. O'Regan J. P. and MacDonald M. N. (2007), *Consultation report on the development of National Occupational Standards in intercultural working*, CILT, The National Centre for Languages, London.
76. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2005), *The definition and selection of key competences: executive summary*. Organisation for Economic Co-operation and Development/DeSeCo, Paris. www.oecd.org/pisa/35070367.pdf.
77. OSCE/ODIHR (2012), *Guidelines on human rights education for secondary school systems*, OSCE, Warsaw, www.osce.org/odihr/93969.
78. Oxfam (2006), *Education for global citizenship: a guide for school*, Oxfam, Oxford, www.oxfam.org.uk/~media/Files/Education/Global%20Citizenship/education_for_global_citizenship_a_guide_for_schools.ashx.
79. Partnership for 21st Century Skills (2009), *P21 framework definitions*, www.p21.org/storage/documents/P21_Framework_Definitions.pdf.
80. Portera A. (2014), "Intercultural competence in education, counselling and psychotherapy", *Intercultural Education* 25, 157-74.
81. Prats E., Tey A. and Martínez M. (2011), *Educar per una ciutadania activa a l'escola*, Aula de Ciutadania, Barcelona.
82. Ruffino R. (2012), "Intercultural education and pupil exchanges", in Huber J. (ed.), *Intercultural competence for all: preparation for living in a heterogeneous world* (pp. 63-94), Council of Europe Publishing, Strasbourg.
83. Rychen D. S. and Salganik L. H. (eds) (2003), *Key competences for a successful life and a well-functioning society*, Hogrefe and Huber, Göttingen.
84. Saguy T. and Halperin E. (2014), "Exposure to outgroup members criticizing their own group facilitates intergroup openness", *Personality and Social Psychology Bulletin* 40, 791-802.
85. Salto-Youth Cultural Diversity Resource Centre (2012), *Intercultural competence: research report*, www.salto-youth.net/rc/cultural-diversity/publications/interculturalcompetenceresearchreport/.
86. Schulz W., Ainley J., Fraillon J., Kerr D. and Losito B. (2010a), *Initial findings from the IEA International Civic and Citizenship Education Study*, International Association for the Evaluation of Educational Achievement, Amsterdam, www.iea.nl/fileadmin/user_upload/Publications/Electronic_versions/ICCS_2009_Initial_Findings.pdf.
87. Schulz W., Ainley J., Fraillon J., Kerr D. and Losito B. (2010b), *ICCS 2009 international report: civic knowledge, attitudes and engagement among lower-secondary school students in 38 countries*, International Association for the Evaluation of Educational Achievement, Amsterdam, www.iea.nl/fileadmin/user_upload/Publications/Electronic_versions/ICCS_2009_International_Report.pdf.

88. Schulz W., Ainley J. and van de Gaer E. (2010), "Preparedness for active citizenship among lower secondary students in international comparison". Paper presented at the 4th IEA International Research Conference, Gothenburg, 1-3 July 2010.
89. Shnabel N., Halabi S. and Noor M. (2013), "Overcoming competitive victimhood and facilitating forgiveness through re-categorization into a common victim and perpetrator identity", *Journal of Experimental Social Psychology* 49, 867-77.
90. Soland J., Hamilton L. S. and Stecher B. M. (2013), *Measuring 21st century competencies: guidance for educators*, Asia Society, New York, <http://asiasociety.org/files/gcen-measuring21cskills.pdf>.
91. Stradling R. (2001), *Teaching 20th century European history*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.sissco.it/download/dossiers/estradling.pdf.
92. Sue D. W. (2001), "Multidimensional facets of cultural competence", *The Counseling Psychologist* 29(6), 790-821.
93. Tam T., Hewstone M., Cairns E., Tausch N., Maio G. and Kenworthy J. (2006), "The impact of intergroup emotions on forgiveness in Northern Ireland", *Group Processes and Intergroup Relations* 10(1), 119-35.
94. Tam T., Hewstone M., Kenworthy J. B., Cairns E., Marinetti C., Geddes L. and Parkinson B. (2008), "Postconflict reconciliation: intergroup forgiveness and implicit biases in Northern Ireland", *Journal of Social Issues* 64(2), 303-20.
95. Tuning Educational Structures in Europe (n.d.-a), *Approaches to teaching, learning and assessment in competences based degree programmes*, www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/archivos/TLA%20PARA%20LA%20PAGINA.pdf.
96. Tuning Educational Structures in Europe (n.d.-b), *Generic competences*, www.unideusto.org/tuningeu/competences/generic.html.
97. Tuning Educational Structures in Europe (n.d.-c), *Education – specific competences*, www.unideusto.org/tuningeu/competences/specific/education.html.
98. Ulrich M. and Oser F. (1999), *Participatory experience and individual competence*, Council of Europe Publishing, Strasbourg.
99. UNESCO (2013), *Intercultural competences: conceptual and operational framework*, UNESCO, Paris, <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002197/219768e.pdf>.
100. UNESCO (2014), *Global citizenship education: preparing learners for the challenges of the twenty-first century*, UNESCO, Paris, <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002277/227729E.pdf>.
101. Veldhuis R. (1997), *Education for democratic citizenship: dimensions of citizenship, core competencies, variables and international activities*, Doc DECS/CIT (97)23, Council of Europe, Strasbourg.
102. Zukin C., Keeter S., Andolina M., Jenkins K. and Delli Carpini M. X. (2006), *A new engagement? Political participation, civic life, and the changing American citizen*, Oxford University Press, New York.

Ek B

101 yetkinlik şemasında tespit edilen 55 muhtemel yetkinlik

Bu listede sadece bir demokrasi kültürü açısından anlamlı olduğu değerlendirilen 101 şemadaki yetkinliklerin yer aldığına dikkat çekilir. Listeye, diğer bağlamlarda anlamlı olan yetkinlikler (örneğin istihdam edilebilirlik) dahil edilmemiştir.

1. Değerler/diğer insanlara saygı
2. Değerler /kültürel farklara ve çeşitliliğe saygı
3. Değerler /insan haklarına saygı
4. Değerler /demokrasiye saygı
5. Değerler / Demokrasi, adalet, hakkaniyet, eşitlik ve hukukun üstünlüğüne saygı
6. Değerler /diğer kültürlere karşı açık olma tutumu dâhil olmak üzere, diğer kültürlere/kültürel diğerliğe saygı
7. Hoşgörü
8. Toplum bilinci
9. Sorumluluk
10. Kendi kendine yeterlilik ve kendine güven
11. Özerklik ve inisiyatif
12. Belirsizliklere karşı hoşgörü
13. İşbirliği ve birlikte çalışma kapasitesi
14. Çatışmalara çözüm bulma kapasitesi
15. Empati ve kendi bakış açısının merkezinden uzaklaşma
16. Birden çok bakış açısına sahip olma
17. Kendinin farkında olma ve kendiyile ilgili bilgiye sahip olma
18. İletişim bilinci
19. Dil bilgisi
20. Dil ve iletişim becerileri
21. Dinleme ve gözlemlenme becerileri
22. Duygusal farkındalık
23. Sivil ve siyasi yaşama katılma yönünde duygular ve motivasyon
24. Stres yönetimi, duygusal düzenleme, kendi kendini düzenleme
25. Siyasi ve vatandaşlık alanlarına duyulan ilgi
26. Siyasetle ve vatandaşlıkla ilgili görüş ve inanışlar

27. Siyasetle ve yasalarla ilgili bilgi ve anlayış
28. Mali konular ve ekonomilerle ilgili bilgi ve anlayış
29. İnsan haklarıyla ilgili bilgi ve anlayış
30. Belirli kültürlerle ilgili bilgi ve anlayış
31. Genelde kültürle ilgili bilgi ve anlayış
32. Dinlerle ilgili bilgi ve anlayış
33. Doğal ortam ve sürdürülebilir doğal çevreyle ilgili bilgi ve anlayış
34. Tarihe ilişkin bilgi ve anlayış
35. İçinde bulunduğumuz dünya ile ilgili bilgi ve anlayış
36. Medyayla ilgili bilgi ve beceriler (geleneksel medya ve yeni medya)
37. Karşılıklı etkileşim yoluyla bilgi, keşfetme ve öğrenme becerileri
38. Yorumlama ve anlam ilişkisi kurma becerileri
39. Genel muhakeme ve analiz becerileri
40. Uzun vadeli yarar, avantaj veya gayelerle kısa vadeli olanları ayırt etme yeteneği
41. Eleştirel düşünme
42. Eleştirel nitelikte kültürel farkındalık
43. Etik/ahlâki usa vurma, muhakeme ve karakter bütünlüğü
44. Sorun çözme
45. Karar verme
46. Yaratıcılık
47. Esneklik ve uyum sağlama
48. Sebat
49. Bilişsel yönelim veya tarz
50. Öğrenmeye yönelik tutumlar
51. Pratik beceriler
52. Kültürler arası davranışlar
53. Siyasi katılım
54. Vatandaş katılımı
55. Uzmanlık gerektiren mesleki yetkinlikler (örneğin öğretmenler, psikoloji danışmanları)

Ek C

Ek A'da yer alan referans malzemesine ilave okuma materyali önerileri

- ▶ Ayton-Shenker D. (1995), *The challenge of human rights and cultural diversity*, United Nations Department of Public Information, DPI/1627/HR, New York.
- ▶ Bandura A. (1994), "Self-efficacy", in Ramachandran V. S. (ed.), *Encyclopedia of Human Behaviour*, Vol. 4 (pp. 71-81), Academic Press, New York.
- ▶ Barrett M. (ed.) (2013), *Interculturalism and multiculturalism: similarities and differences*, Council of Europe Publishing, Strasbourg.
- ▶ Barrett M. and Zani B. (eds) (2015), *Political and civic engagement: multidisciplinary perspectives*, Routledge, London.
- ▶ Bertelsmann Foundation (2003), *Civic-mindedness: participation in modern society*, Bertelsmann Foundation Publishers, Gütersloh.
- ▶ Brady D., Verba S. and Schlozman K. L. (1995), "Beyond SES: a resource model of political participation", *American Political Science Review* 89, 271-94.
- ▶ Cattle T. (2012), *Interculturalism: the new era of cohesion and diversity*, Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- ▶ Chiu C.-Y. and Hong Y.-Y. (2006), *Social psychology of culture*, Psychology Press, New York.
- ▶ Coste D. and Cavalli M. (2015), *Education, mobility, otherness: the mediation function of schools*, Language Policy Unit, Council of Europe, Strasbourg.
- ▶ Council of Europe (1950), *European Convention on Human Rights*, European Court of Human Rights, Council of Europe, Strasbourg, www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf adresinden ulaşılabilir, 17 Şubat 2016 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- ▶ Council of Europe (2001), *Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment (CEFR)*, Cambridge University Press, Cambridge, www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/framework_en.pdf, adresinden ulaşılabilir, 17 Şubat 2016 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- ▶ Council of Europe (2008), *White Paper on intercultural dialogue: "Living together as equals in dignity"*, Committee of Ministers, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/intercultural/source/white%20paper_final_revised_en.pdf, adresinden ulaşılabilir, 17 Şubat 2016 tarihinde erişim sağlanmıştır.

- ▶ Council of Europe (2011), *Living together: combining diversity and freedom in 21st century Europe. Report of the Group of Eminent Persons of the Council of Europe*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/highereducation/2011/KYIV%20WEBSITE/Report%20on%20diversity.pdf adresinden ulaşılabilir, 17 Şubat 2016 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- ▶ Davis M. H. (1994), *Empathy: a social psychological approach*, Westview Press, Boulder, CO.
- ▶ Deardorff D. K. (ed.) (2009), *The SAGE handbook of intercultural competence*, Sage, Thousand Oaks, CA.
- ▶ Dillon R. S. (2014), "Respect", *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, <http://plato.stanford.edu/entries/respect> adresinden ulaşılabilir, 17 Şubat 2016 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- ▶ Donnelly J. (2013), *Universal human rights in theory and practice* (3rd edition), Cornell University Press, Ithaca, NY.
- ▶ Eisenberg N. (2003), "Prosocial behavior, empathy, and sympathy", in Bornstein M. H., Davidson L., Keyes C. L. M. and Moore K. A. (eds) (2003), *Well-being: positive development across the life course* (pp. 253-65), Lawrence Erlbaum Associates Publishers, Mahwah, NJ.
- ▶ Eshleman A. (2014), "Moral responsibility", *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, available at <http://plato.stanford.edu/entries/moral-responsibility> adresinden ulaşılabilir, 17 Şubat 2016 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- ▶ Feldmann E., Henschel T. R. and Ulrich S. (2000), *Tolerance: basis for democratic interaction*. Bertelsmann Foundation Publishers, Gütersloh.
- ▶ Furnham A. and Marks J. (2013), "Tolerance of ambiguity: a review of the recent literature", *Psychology* 4(9), 717-28.
- ▶ Hua C. W. and Wan K. E. (2011), *Civic mindedness: components, correlates and implications for the public service*, Civil Service College. Singapore.
- ▶ Klein M. (1995), "Responsibility", in Honderich T. (ed.), *The Oxford Companion to Philosophy* (pp. 771-2), Oxford University Press, Oxford.
- ▶ Knauth T. (2010), *Tolerance – a key concept for dealing with cultural and religious diversity in education*, The European Wergeland Centre Statement Series, Oslo.
- ▶ Moore T. (2013), "Critical thinking: seven definitions in search of a concept", *Studies in Higher Education* 38(4), 506-22.
- ▶ Oakes P. J. Haslam S. A. and Turner J. C. (1994), *Stereotyping and social reality*, Blackwell, Oxford.
- ▶ Osler A. and Starkey H. (2005), *Changing citizenship: democracy and inclusion in education*, Open University Press, Maidenhead, Berkshire.
- ▶ Reber A. S. (1985), *The Penguin dictionary of psychology*, Penguin, Harmondsworth.
- ▶ Risager K. (2007), *Language and culture pedagogy: from a national to a trans-national paradigm*, Multilingual Matters, Clevedon.
- ▶ Schwartz S. H. (1992), "Universals in the content and structure of values: theory and empirical tests in 20 countries", in Zanna M. (ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25) (pp. 1-65), Academic Press, New York.

- ▶ Schwartz S. H. (2006), "Les valeurs de base de la personne: théorie, mesures et applications", *Revue française de sociologie* 42, 249-88.
- ▶ Sherrod L. R., Torney-Purta J. and Flanagan C. A. (eds) (2010), *Handbook of research on civic engagement in youth*, John Wiley & Sons, Hoboken, N&J.
- ▶ Stradling R. (2003), *Multiperspectivity in history teaching: a guide for teachers*, Council of Europe Publishing, Strasbourg.
- ▶ United Nations (2015), *Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development*, www.un.org/pga/wp-content/uploads/sites/3/2015/08/120815_outcome-document-of-Summit-for-adoption-of-the-post-2015-development-agenda.pdf adresinden ulaşılabilir, 17 Şubat 2016 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- ▶ Verba S., Schlozman K. L. and Brady H. E. (1995), *Voice and equality: civic volunteerism in American politics*, Harvard University Press, Cambridge, MA.

Ek D

Yazarlar ve katkı sağlayanlar

Baş yazar:

- Martyn Barrett

Katkı sağlayanlar:

- Michael Byram, Luisa De Bivar Black, Jaroslav Faltyn, Claudia Lenz, Pascale Mompoin-Gaillard, Ketevan Natriashvili, Milica Popović, Călin Rus, Salvador Sala, Hilligje van't Land, Natalia Voskresenskaya, Pavel Zgaga.

Avrupa Konseyi Eğitim Bölümü:

- Sjur Bergan, Villano Qirazi, Christopher Reynolds, Mireille Wendling.

Teşekkür notu:

Avrupa Konseyi Eğitim Bölümü, Demokrasi Kültürü için Yetkinlikler model taslağını gözden geçirip geri bildirim sağlamaları nedeniyle aşağıda adları yer alanlara minnettardır.

- Erik Amnå, Léonce Bekemans, Cesar Bîrzea, Lavinia Bracci, Fabiana Cardetti, Marisa Cavalli, Daniel Coste, Leah Davcheva, Darla Deardorff, Miguel Angel Garcia Lopez, Rolf Gollob, Richard Harris, Prue Holmes, Bryony Hoskins, Caroline Howarth, Ted Huddleston, Andreas Körber, Ildikó Lázár, Rachel Lindner, Petr Macek, David Muller, Natia Natsvlshvili, Oana Nestian Sandu, Stavroula Philippou, Alison Phipps, Agostino Portera, Marzena Rafalska, Roberto Ruffino, Hugh Starkey, Olena Styslavska, Angela Tesileanu, Felisa Tibbitts, Judith Torney-Purta, Angelos Vallianatos, Manuela Wagner, Charlotte Wieslander, Robin Wilson, Ulrike Wolff-Jontofsohn, Fatmiroshe Xhemalaj.

Demokrasi Kültürü için Yetkinlikleri geliştirme projesi Andorra, Gürcistan ve Norveç hükümetlerinin eğitim bakanlıklarının aktif ve mali desteğinden yararlanmıştı.

Sales agents for publications of the Council of Europe Agents de vente des publications du Conseil de l'Europe

BELGIUM/BELGIQUE

La Librairie Européenne -
The European Bookshop
Rue de l'Orme, 1
BE-1040 BRUXELLES
Tel.: + 32 (0)2 231 04 35
Fax: + 32 (0)2 735 08 60
E-mail: info@libeurop.eu
<http://www.libeurop.be>

Jean De Lannoy/DL Services
c/o Michot Warehouses
Bergense steenweg 77
Chaussée de Mons
BE-1600 SINT PIETERS LEEUW
Fax: + 32 (0)2 706 52 27
E-mail: jean.de.lannoy@dl-servi.com
<http://www.jean-de-lannoy.be>

BOSNIA AND HERZEGOVINA/ BOSNIE-HERZÉGOVINE

Robert's Plus d.o.o.
Marka Marulića 2/V
BA-71000 SARAJEVO
Tel.: + 387 33 640 818
Fax: + 387 33 640 818
E-mail: robertsplus@bih.net.ba

CANADA

Renouf Publishing Co. Ltd.
22-1010 Polytek Street
CDN-OTTAWA, ONT K1J 9J1
Tel.: + 1 613 745 2665
Fax: + 1 613 745 7660
Toll-Free Tel.: (866) 767-6766
E-mail: order.dept@renoufbooks.com
<http://www.renoufbooks.com>

CROATIA/CROATIE

Robert's Plus d.o.o.
Marasovičeva 67
HR-21000 SPLIT
Tel.: + 385 21 315 800, 801, 802, 803
Fax: + 385 21 315 804
E-mail: robertsplus@robertsplus.hr

CZECH REPUBLIC/ RÉPUBLIQUE TCHÈQUE

Suweco CZ, s.r.o.
Klecakova 347
CZ-180 21 PRAHA 9
Tel.: + 420 2 424 59 204
Fax: + 420 2 848 21 646
E-mail: import@suweco.cz
<http://www.suweco.cz>

DENMARK/DANEMARK

GAD
Vimmelskaftet 32
DK-1161 KØBENHAVN K
Tel.: + 45 77 66 60 00
Fax: + 45 77 66 60 01
E-mail: reception@gad.dk
<http://www.gad.dk>

FINLAND/FINLANDE

Akateeminen Kirjakauppa
PO Box 128
Keskuskatu 1
FI-00100 HELSINKI
Tel.: + 358 (0)9 121 4430
Fax: + 358 (0)9 121 4242
E-mail: akatilaus@akateeminen.com
<http://www.akateeminen.com>

FRANCE

Please contact directly /
Merci de contacter directement
Council of Europe Publishing
Éditions du Conseil de l'Europe
F-67075 STRASBOURG Cedex
Tel.: + 33 (0)3 88 41 25 81
Fax: + 33 (0)3 88 41 39 10
E-mail: publishing@coe.int
<http://book.coe.int>

Librairie Kléber

1, rue des Francs-Bourgeois
F-67000 STRASBOURG
Tel.: + 33 (0)3 88 15 78 88
Fax: + 33 (0)3 88 15 78 80
E-mail: librairie-kleber@coe.int
<http://www.librairie-kleber.com>

GREECE/GRÈCE

Librairie Kauffmann s.a.
Stadiou 28
GR-105 64 ATHINA
Tel.: + 30 210 32 55 321
Fax: + 30 210 32 30 320
E-mail: ord@otenet.gr
<http://www.kauffmann.gr>

HUNGARY/HONGRIE

Euro Info Service
Pannónia u. 58.
PF. 1039
HU-1136 BUDAPEST
Tel.: + 36 1 329 2170
Fax: + 36 1 349 2053
E-mail: euroinfo@euroinfo.hu
<http://www.euroinfo.hu>

ITALY/ITALIE

Licosa SpA
Via Duca di Calabria, 1/1
IT-50125 FIRENZE
Tel.: + 39 0556 483215
Fax: + 39 0556 41257
E-mail: licosa@licosa.com
<http://www.licosa.com>

NORWAY/NORVÈGE

Akademika
Postboks 84 Blindern
NO-0314 OSLO
Tel.: + 47 2 218 8100
Fax: + 47 2 218 8103
E-mail: support@akademika.no
<http://www.akademika.no>

POLAND/POLOGNE

Ars Polona JSC
25 Obroncow Street
PL-03-933 WARSZAWA
Tel.: + 48 (0)22 509 86 00
Fax: + 48 (0)22 509 86 10
E-mail: arspolona@arspolona.com.pl
<http://www.arspolona.com.pl>

PORTUGAL

Marka Lda
Rua dos Correiros 61-3
PT-1100-162 LISBOA
Tel: 351 21 3224040
Fax: 351 21 3224044
E mail: apoio.clientes@marka.pt
www.marka.pt

RUSSIAN FEDERATION/ FÉDÉRATION DE RUSSIE

Ves Mir
17b, Butlerova ul. - Office 338
RU-117342 MOSCOW
Tel.: + 7 495 739 0971
Fax: + 7 495 739 0971
E-mail: orders@vesmirbooks.ru
<http://www.vesmirbooks.ru>

SWITZERLAND/SUISSE

Planetis Sàrl
16, chemin des Pins
CH-1273 ARZIER
Tel.: + 41 22 366 51 77
Fax: + 41 22 366 51 78
E-mail: info@planetis.ch

TAIWAN

Tycoon Information Inc.
5th Floor, No. 500, Chang-Chun Road
Taipei, Taiwan
Tel.: 886-2-8712 8886
Fax: 886-2-8712 4747, 8712 4777
E-mail: info@tycoon-info.com.tw
orders@tycoon-info.com.tw

UNITED KINGDOM/ROYAUME-UNI

The Stationery Office Ltd
PO Box 29
GB-NORWICH NR3 1GN
Tel.: + 44 (0)870 600 5522
Fax: + 44 (0)870 600 5533
E-mail: book.enquiries@tso.co.uk
<http://www.tso.co.uk>

UNITED STATES and CANADA/ ÉTATS-UNIS et CANADA

Manhattan Publishing Co
670 White Plains Road
USA-10583 SCARSDALE, NY
Tel: + 1 914 472 4650
Fax: + 1 914 472 4316
E-mail: coe@manhattanpublishing.com
<http://www.manhattanpublishing.com>

Council of Europe Publishing/Éditions du Conseil de l'Europe
F-67075 STRASBOURG Cedex

Tel.: + 33 (0)3 88 41 25 81 – Fax: + 33 (0)3 88 41 39 10 – E-mail: publishing@coe.int – Website: <http://book.coe.int>

Avrupa'daki çağdaş toplumlar pek çok sorunla karşı karşıyadırlar. Bunlar arasında seçimlere katılımın azalması, siyasilere olan güvensizliğin artması, nefret suçlarının, azınlık etnik gruplarına ve dini gruplara karşı hoşgörüsüzlüğün ve önyargıların yüksek düzeylerde olması ve şiddet içeren aşırılığa verilen desteğin artması yer almaktadır. Bu sorunlar ve güçlükler Avrupa'da demokratik kurumların meşruiyetini ve barış içinde birlikte yaşamayı tehdit etmektedir.

Örgün eğitim bu sorunlarla baş etmede başvurulabilecek çok önemli araçlardan biridir. Eğitim yoluyla yapılacak gerekli girişimler ve uygulamalar demokratik katılımı arttırabilir, hoşgörüsüzlüğü, önyargıları ve şiddet içeren aşırılığa verilen desteği azaltabilir. Ancak bu amaçlara ulaşılması için eğitimcilerin, öğretim programlarında hedeflenmesi gereken demokratik yetkinlikleri net ve açık bir şekilde anlamaları gerekmektedir.

Elinizdeki yayında, vatandaşların demokrasi kültürüne katılımı ve kültür çeşitliliği içeren toplumlarda birbirleriyle barış içinde yaşamaları için gerekli olan yetkinlikler konusunda yeni bir kavramsal model önerilmektedir. Bu model iki yıllık yoğun bir çalışmanın ürünüdür ve önde gelen eğitim uzmanlarıyla yapılan uluslararası istişarelerde kuvvetle desteklenmiştir. Kitapta yetkinlik modeli ve modelin hangi yöntemlerle oluşturulduğu ayrıntılı biçimde anlatılmaktadır. Model demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitimine ilişkin bir öğretim programının, pedagojik araçların ve değerlendirmelerin geliştirilmesine yönelik sağlam bir kavramsal temel sunmaktadır. Modelin uygulanmasıyla, öğrencilerin demokratik yaşama katılan, hoşgörülü, demokratik vatandaşlar olarak etkili bir biçimde hayata hazırlanmasında eğitim sistemlerinden yararlanılabilecektir. Kitap, Avrupa Konseyinin demokrasi kültürü için yetkinliklere ilişkin yeni referans çerçevesinin ilk parçasını oluşturmaktadır. Eser demokratik vatandaşlık eğitimi, insan hakları eğitimi ve kültürler arası eğitim alanlarında politika üreten ve uygulayan herkes için çok önemli bir başvuru kitabıdır.

www.coe.int

Avrupa Konseyi Avrupa kıtasının önde gelen insan hakları kuruluşudur. Kuruluşun 47 üyesinin 28'i Avrupa Birliği üyesidir. Tüm Avrupa Konseyi üyeleri insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü korumaya yönelik Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Sözleşmenin üye ülkelerdeki uygulamasını denetler.

<http://book.coe.int>

ISBN 978-92-871-8517-4

13 €/26 \$US

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE